

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

(ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ)

ΤΟΜΟΣ ΕΞΗΚΟΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΜΗΝΑ Δ. ΜΥΡΤΙΔΟΥ
1959

Ε.γ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Ο «ΦΑΙΔΡΟΣ» ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΛΥΣΙΟΥ

« Ἐν δὲ τῇ περιόδῳ καθορᾷ μὲν (ἢ ψυχῇ) αὐτὴν δικαιοσύνην, καθορᾷ δὲ σωφροσύνην, καθορᾷ δὲ ἐπιστήμην, οὐχ ἢ γενεαίς πρόσσειεν, οὐδ' ἢ ἐστὶν που ἕτερα ἐν δειρῷ οὔσα ὣν ἡμεῖς νῦν ἄντων καλοῦμεν, ἀλλὰ τὴν ἐν τῷ ὄντι ὄντως ἐπιστήμην οὖσαν· καὶ τᾶλλα ὡσαύτως τὰ ὄντα ὄντως θρασυμένη καὶ δοσιαθεῖσα, ὅσα πάλιν εἰς τὸ εἶσος τοῦ οὐρανοῦ, οἴκαδε ἦλθεν ».

Πλάτ. Φαίδρ. 247de

Ὁ Πλάτων ὡς ἀπαράμιλλος τεχνίτης τοῦ λόγου καὶ μέγας ἐραστής τοῦ «καλοῦ», διατριβῶν συνεχῶς περὶ τοῦτο καὶ ἀποβλέπων διὰ παντός τοῦ βίου εἰς αὐτὸ ὡς εἰς πρῶτιστον καὶ κυρίως εἰπεῖν μόνον σκοπὸν τοῦ βίου, σκηνογραφεῖ οὐχὶ σπανίως ἐν τοῖς διαλόγοις αὐτοῦ καὶ φιλοτεχνεῖ ὡς ἐν εἴδει εἰσαγωγῆς εἰκόνας ἄκρως γοητευτικᾶς, συντονιζομένας ἐκάστοτε κατὰ τινα τρόπον πρὸς τὸ θέμα τοῦ διαλόγου, τὸ ὁποῖον μέλλει ἔπειτα οὗτος νὰ διαπραγματευθῆ διεξοδικῶς.

Ἡ εὐχή τοῦ Σωκράτους κατὰ τὸ τέλος τοῦ «Φαίδρου», ὅπως οἱ θεοὶ βοηθήσωσιν, ἵνα παρασκευάσῃ ἑαυτὸν «καλὸν» ἐσωτερικῶς, διάγων βίον σώφρονος καὶ σοφοῦ ἀνθρώπου (279bc «ὦ φίλε Πάν τε καὶ ἄλλοι ὄσοι τῆδε θεοί, δοίητέ μοι καλῶ γενέσθαι τᾶνδοθεν· ἔξωθεν δὲ ὅσα ἔχω, τοῖς ἐντὸς εἶναι μοι φίλια, πλοῦσιον δὲ νομίζοιμι τὸν σοφόν· τὸ δὲ χρυσοῦ πλήθος εἶη μοι ὅσον μήτε φέρειν μήτε ἄγειν δύναιτο ἄλλος ἢ ὁ σώφρων»), εἶναι κυρίως εὐχὴ τοῦ Πλάτωνος αὐτοῦ, προσέτι δὲ καὶ κοινὴ εὐχὴ ὑπὲρ πάντων τῶν φίλων τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος, τῶν συνδεομένων διὰ τῆς κοινότητος τῶν αὐτῶν ἐπιθυμιῶν, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Φαίδρου ἀποκρινομένου πρὸς τὸν ἐρωτῶντα Σωκράτη· «Καὶ ἐμοὶ ταῦτα συνεύχου· κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων».

Ἡ εὐχὴ αὕτη τοῦ Σωκράτους ἀπηχεῖ τὸν ἔρωτα τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὸ «καλὸν» καὶ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν καθόλου Πλατωνικὴν ἰδεολογίαν, ἀποβλέπουσαν εἰς μὲν τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς ὡς εἰς τὴν κυρίαν καὶ μόνην ἀξίαν λόγου περιουσίαν τοῦ ἀνθρώπου, εἰς δὲ τὰ ἐξωτερικὰ ἀγαθὰ, τὸν πλοῦτον καὶ τὰ ἄλλα, ὡς εἰς δυσβάστακτον καὶ

ἀφόρητον βάρος ἄξιον νὰ ἀπορριφθῆ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀχρηστον καὶ ἐπιβλαβές. Πρὸς τὴν εὐχὴν ταύτην τοῦ Σωκράτους, ὅπως διαφυλάξῃ ἑαυτὸν ὠραῖον ἐσωτερικῶς, ἔχων τὸ πλῆθος τοῦ χρυσοῦ, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ φέρῃ μόνον ὁ σώφρων, διότι οὕτω θὰ διασωθῆ ὡς ἀνθρώπος, συμπορεύεται ἐπίσης καὶ τὸ πολιτικὸν ἰδεῶδες τοῦ Πλάτωνος, ὁ ὁποῖος ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» (416d-417b) λέγει, ὅτι ἡ σωτηρία τῆς πόλεως καὶ τῶν πολιτῶν τότε μόνον θὰ ἐπιτευχθῆ, ὅταν οἱ φύλακες τῆς πόλεως ἀποβῶσιν ἄνδρες σώφρονες καὶ ἀνδρείοι διασφύζοντες ἀκήρατον καὶ ἀκίβδηλον τὸν ἐν ἑαυτοῖς χρυσὸν τῆς ψυχῆς, μὴ φέροντες μεθ' ἑαυτῶν οὐδὲν μῦθος χρυσοῦ ἢ ἀργυρίου ἀνθρωπίνου ἅτε ἔχοντες ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν θεῖον χρυσόν «...τὰ δ' ἐπιτήδεια, ὅσων δέονται ἄνδρες ἀθληταὶ πολέμου σώφρονές τε καὶ ἀνδρείοι, ταξιμένους... χρυσοῦν δὲ καὶ ἀργύριον εἰπεῖν αὐτοῖς ὅτι θεῖον παρὰ θεῶν αἰεὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἔχουσι καὶ οὐδὲν προσδέονται τοῦ ἀνθρωπείου, οὐδὲ ἴσασιν τὴν ἐκείνου κτήσιν τῇ τοῦ θνητοῦ χρυσοῦ κτήσει ἐυμειγνύοντας μιᾶναι, διότι πολλὰ καὶ ἀνόσια περὶ τὸ τῶν πολλῶν νόμισμα γέγονεν, τὸ παρ' ἐκείνοις δὲ ἀκήρατον ἄλλὰ μόνους αὐτοῖς τῶν ἐν τῇ πόλει μεταχειρίζεσθαι καὶ ἄπτεσθαι χρυσοῦ καὶ ἀργύρου οὐ θέμις... Καὶ οὕτω μὲν σφύζοντό τ' ἂν καὶ σφύζοιεν τὴν πόλιν... »¹.

1. Πρβλ. καὶ Φαίδρ. 241c, 278b, Ἄπωλ. Σωκρ. 304b.

Τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Σωκράτους κατὰ τὸ τέλος τοῦ «Φαίδρου» ὡς εὐχὴ πρὸς τοὺς θεοὺς ὑπάρχουσιν ἀντιστοιχῶς πρὸς τὰ ἐν ἀρχῇ τοῦ διαλόγου λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Φαίδρου, ὅτι θὰ προσέτιμα τὴν χάριν τῶν λόγων μίλλον ἢ πολὺ χρυσόν «καίτοι ἐβουλόμην γ' ἂν μᾶλλον ἢ μοι πολὺ χρυσίον γενέσθαι» (228a). Πρβλ. καὶ 235de. Πρβλ. ὡσαύτως καὶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Ἑρμείου «Ἐδ δὲ ὁ Φαίδρος τοῦ ἐν ὕλη κάλλους ὑπεροχῶν καὶ τοῦ ἐν αἰσθήσει (τοῦτο γὰρ σημαίνει διὰ τοῦ χρυσοῦ) καὶ ἐπὶ τὸ ἐν λόγοις καλὸν ἀναχορῶν (ἐπιστρέφων) καὶ τοῦτο ἔρων, ὃ ἔστιν ἀυλότερον». Κατὰ ταῦτα ὁ Φαίδρος καὶ ὁ Σωκράτης ἀπορρίπτοντες τὸν χρυσὸν τῶν ἀνθρώπων συνταυτίζονται εἰς τὴν κοινὴν ἐπιθυμίαν τῶν λόγων περὶ τοῦ καλοῦ ὡς ἀγόντων εἰς τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἀλήθειαν.

Ἐπὶ τὴν αὐτὴν περίπου πρὸς τὴν ἐν τῇ «Φαίδρῳ» μορφήν, ὡς εὐχὴν «μετρίαν» («ἐμοὶ μὲν γὰρ μετρίως ἤδεται»), ἀπευθύνει ὁ Σωκράτης εὐχὴν πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ἐν τῇ «Ἀλκιβιάδῃ δευτέρῃ», εὐχὴν ἀποδίδουσαν καὶ ἀποπνεύουσαν τὸ ψυχικὸν κάλλος τοῦ Σωκράτους καὶ ἀπηλλαγμένην μίση τοῦ βάρους τῶν δώρων, τὰ ὁποῖα συνοδεύουσι συνήθως τὰς εὐχὰς τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς θεοὺς διὰ τῆς προσφορᾶς πολυτελῶν θυσιῶν. Ὁ Σωκράτης λοιπὸν λέγει, ὅτι οἱ θεοὶ δὲν παραπεύθονται ὑπὸ δώρων ὡς κακοὶ τοκισταὶ (1-19c), ἀλλὰ ἀρκούνται εἰς ἀπλὴν εὐφημίαν ὡς πρὸς εὐχὴν, προτιμῶντες αὐτὴν μᾶλλον ἢ πᾶσας τὰς ἄλλας πολυτελεῖς θυσίας (149b), διότι ἀναβλέπουσι πρὸς τὴν ψυχὴν,

Αί ἐν τοῖς Πλατωνικοῖς διαλόγοις σκηνογραφίαι αἱ ὡς ἐν μέρει φυσικοῦ πλαισίου διασκευαζόμεναι δὲν παρέχονται ὡς τι ἀνεξάρτητον τοῦ διαλόγου τμήμα οὐδὲ δύναται νὰ βοηθῶσι καθ' ἑαυτάς. Ὑπάρχουσιν ὡς ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ διαλόγου, ὡς τμήμα συνδεδεμένον ἀρρήκτως μετὰ τοῦ ὅλου, καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποχωρισθῶσι τοῦ λοιποῦ μέρους τοῦ διαλόγου.

Τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς πᾶσαν καθόλου τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γραμματείαν. Αἱ ἐκ τῆς φύσεως εἰκόνας, αἱ ἄλλως ἐγκατεσπαρμέναι μετὰ πλείστης φειδοῦς εἰς τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, δὲν λαμβάνονται ὡς αὐτοτελεῖς καὶ ἀνεξάρτητοι πίνακες, δυνάμενοι ἑαφ' ἑαυτῶν νὰ διεγείρωσι τὸ διαφέρον τοῦ ἔρευνητοῦ ἢ τοῦ ἀναγνώστου, ἀλλὰ προσφέρονται ὡς χρωματισμοὶ πολυσυνθέτου τινὸς εἰκόνας, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὴν πρώτην καὶ κυρίαρχον θέσιν κατέχουσιν ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα διαφέροντα αὐτοῦ. Τὸ φυσικὸν στοιχείον μεταχειρίζεται ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ λογοτεχνία τόσον μόνον ὅσον βοηθεῖ εἰς τὴν ἔξαρσιν καὶ διαφώτισιν τῶν καθ' ἄνθρωπον, καὶ ἔχει τοῦτο σχέσιν πρὸς τὰ πράγματα τῶν ἀνθρώπων· δὲν λαμβάνεται ὡς τι ἔξω τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ αὐτὸ δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ καὶ εἰς τὴν Βυζαντιακὴν λογοτεχνίαν, τὴν τε θύραθεν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν,

ἂν τις δηλαδὴ τογχήν νὰ εἶναι ὄσιος καὶ δίκαιος (149e). Πρὸβλ. καὶ Ἄλκιβ. 150ab «οἱ δὲ (θεοί), ἅτε οὐ δωροδόχοι ὄντες, καταφρονοῦσιν ἀπάντων τούτων, ὡς φησὶν ὁ θεὸς καὶ θεῶν προσήτης, κινδυνεύει γούν καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις ταῖς νοῦν ἔχουσι δικαιοσύνη τε καὶ φρόνησις διαφερόντως τετιμῆσθαι· φρόνιμοι δὲ καὶ δίκαιοι οὐκ ἄλλοι τινές εἰσιν [ἢ] τῶν εἰδόντων ἅδει πρῶττειν καὶ λέγειν καὶ πρὸς θεοὺς καὶ πρὸς ἀνθρώπους».

Ὅτω καὶ ἐν τῷ «Ἄλκιβιάδῃ δευτέρῳ», ὡς καὶ ἐν τῷ «Φαίδρῳ», ἡ εὐχή τοῦ Ἄλκιβιάδου πρὸς τοὺς θεοὺς πρέπει νὰ ἔχῃ ὡς σκοπὸν κατὰ τὰς συμβουλὰς τοῦ Σωκράτους ὅπως, ἀφαιρουμένης ἀπὸ τῆς ψυχῆς τῆς ἀχλύος ἢ οἰουδῆποτε ἄλλου ὄλικοῦ τινος ἐμποδίου, παρασκευασθῇ αὐτὸς προσηκόντως πρὸς τὸ νὰ ὑπάρξῃ βελτίων, πρῶτων πάντων τὰ προσταττόμενα ὑπὸ τοῦ Σωκράτους, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν καὶ φροντίδα περὶ αὐτοῦ· «Ἀφαιρείτω, εἴτε βούλεται τὴν ἀχλὺν εἴτε ἄλλο τι· ὡς ἐγὼ παρεσκευάσμαι μηθὲν ἂν φυγεῖν τῶν ὑπ' ἐκείνου προσταττόμενων, ὅστις ποτ' ἐστὶν ἄνθρωπος, εἰ γε μέλλοιμι βελτίων γενέσθαι» (150c).

Ὁ Wilamowitz (Platon I 375, 1) γράφει, ὅτι ἤδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ «Ἄλκιβιάδης δευτέρος» ἐθεωρεῖτο νόθος διάλογος, νομίζετο δὲ τοῦτον ἄνευ σπουδαιότητος. Περὶ δὲ τοῦ ἐτέρου νομίζων, ὅτι ἀπηχεῖ γνήσιος τοῦ Ἀλοχίνου τοῦ σοφιστοῦ, ἀποδίδει αὐτόν εἰς συγγραφεῖα ἄνευ ἰδιοφυΐας, ὁ ὁποῖος «hat so viel hier und daher aufgenommen, dass alles verschwimmt».

ἀκολουθοῦσαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦταν εἰς τὰ ἔχνη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Οὕτω καὶ παρὰ τῷ Πλάτῳ αἱ φυσικαὶ σκηνογραφίαι, αἱ ὑπάρχουσαι ἐν τισὶ τῶν διαλόγων αὐτοῦ, συγκοινοῦνται ὡς ἀναιπόσπαστον μέρος τοῦ ὅλου διαλόγου, ἐξαιρουμένη καὶ φωτίζουσα τὸ κύριον μέρος αὐτοῦ, μετακινούμεναι δὲ αὐταὶ ἢ ἐλλείπουσαι διαταράσσουσι καὶ τὸν ὅλον διάλογον. Ἐν προκειμένῳ συμβαίνει ὅ,τι λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (Περὶ ποιητ. 1451a 30 κέξ.)¹ ἐν σχέσει πρὸς τὰ μέρη τῆς τραγωδίας, ὅτι δηλαδὴ πρέπει ταῦτα νὰ συνδέωνται τόσο ἀρρήκτως πρὸς ἄλληλα, ὥστε μετατιθεμένου τοῦ ἑνὸς ἢ ἀποβυλλομένου νὰ ταυρίσῃται καὶ τὸ ὅλον.

Ἐκάστη τοιαύτη σκηνογραφία, ὡς φιλοτεχνεῖ αὐτὴς ὁ Πλάτων ἐν τοῖς διαλόγοις αὐτοῦ, παρέχεται ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου οἷον τις ὡς προεισαγωγή, προπαρασκευάζουσα τὸν ἀναγνώστην καὶ τὰ μετέχοντα τοῦ διαλόγου πρόσωπα — κυρίως αὐτὰ — εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν « ἀγω-

1. Πρβλ. καὶ 1459a 18 κέξ. « Ὅτι δεῖ τοὺς μύθους, καθήκει ἐν ταῖς τραγωδίαις, συνιστάναι δραματικούς, καὶ περὶ μίαν πρῶξιν ὅλην καὶ τελείαν, ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος, ἵνα ὡσπερ ζῆον ἐν ὅλῳ ποιῇ τὴν οἰκείαν ἡδονήν, δηλον ».

Τὰ λεγόμενα ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν δραματικῶν μύθων καὶ τῆς συνθέσεως τῆς τραγικῆς πρῶξιος, λαμβανομένης ὡς ὅλου, ἔχοντος ἀρχὴν, μέσον καὶ τέλος, ἀπηχοῦσιν ἀναμυριβόλως μετ' ἐπιχειρήσεως γνάμης τοῦ Πλάτωνος, ὁ ὅποιος λέγει ἐν τῷ « Φαίδρω » (261c) « Ἀλλὰ τόδε γε οἶμαι σε φάναι ἄν, δεῖν πάντα λόγον ὡσπερ ζῆον συνεστάναι σῶμά τι ἔχοντα αὐτὸν αὐτοῦ, ὥστε μήτε ἀκέφαλον εἶναι μήτε ἄκρον, ἀλλὰ μέσα τε ἔχειν καὶ ἄκρα, πρέποντα ἀλλήλοις καὶ τῷ ὅλῳ γεγραμμένα ». Πρβλ. καὶ 261d « Καὶ οὗτοι ἄν... καταγελῶν, εἰ τις οἶεται τραγωδίαν ἄλλο τι εἶναι ἢ τὴν τούτων σύστασιν, πρέπουσαν ἀλλήλοις τε καὶ τῷ ὅλῳ συνασταμένην ». Σχετικῶς πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους λεγόμενα περὶ τῆς τραγωδίας κατὰ τὰ διδάγματα τοῦ Πλάτωνος πρβλ. καὶ Σπυρ. Μαγγίνα, Ὁ χαρακτήρ τῆς τραγικῆς περιπέτειας κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἐν περιοδ. « Πλάτωνι » Γ' (1954), σ. 45 κέξ.

Παρόμοιον συμβαίνει καὶ περὶ τῶν σκηνογραφικῶν τούτων ἐν τοῖς διαλόγοις τοῦ Πλάτωνος. Εἶναι δηλαδὴ αὐταὶ συνδεδεμέναι ἀρρήκτως μετὰ τοῦ λοιποῦ τμήματος τοῦ διαλόγου καὶ συναποτελοῦσαι μετ' αὐτοῦ ἐν σῶμα ὡς ζῶντα ὄργανισμὸν, ἔχον ἀρχὴν, μέσον καὶ τέλος.

Ὡς πρὸς τὰ παρεμβαλλόμενα ἐν πολλοῖς τῶν Πλατωνικῶν διαλόγων ἐπισόδια, τὰ ὅποια φαίνονται μὲν ὡς ξένα πρὸς τὸν ὅλον διάλογον, πραγματικῶς συνάπτονται στενῶς καὶ φυσικῶς πρὸς αὐτόν, πρβλ. Κων. Γεωργίου-Λην, Ἡ ἐν τῷ « Πρωταγόρα » τοῦ Πλάτωνος ἔρμηνεία τοῦ Σιμωνιδεοῦ εἰς τὸν Σκόπαν ζσηματος, ἐν περιοδ. « Πλάτωνι » Θ' (1957), 203 κέξ.

νίαν» τῶν λόγων. Ἡ «ἀγωνία» αὐτῆ τῶν λόγων λαμβάνει παρὰ τῷ Πλάτωνι τὴν μορφήν διαλεκτικῆς δραματικότητος, θέσεως δηλαδή καὶ ἀντιθέσεως ἐν διαλόγῳ — ἐν ἐρωτήσῃ καὶ ἀποκρίσῃ —, ἐκάστη δὲ σκηνογραφία προσφέρεται εἰς ταῦτα, τὰ διαλεγόμενα πρόσωπα καὶ τὸν ἀναγνώστην, ὡς τις πρώτη ἐξ ἀρχῆς ἀνάπαυλα κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μακρὰν καὶ ἐπίπονον διαπορείαν, τὴν ὁποῖαν μέλλουσιν αὐτὰ νὰ διανύσωσι πρὸς ἀνίχνευσιν καὶ καθορισμὸν καὶ λύσιν τοῦ ὑποτιθεμένου προβλήματος.

Ἐκτὸς ταιαύτης φυσικῆς σκηνογραφίας, μάλιστα γοητευτικῆς, διεξάγεται καὶ ἡ συζήτησις ἐν τῷ «Φαίδρῳ». Τῆς ἐν τῷ Πλατωνικῷ τούτῳ διαλόγῳ προτασσομένης ὥρας φυσικῆς σκηνογραφίας ἐξήγησιν παρέχει κατὰ τρόπον ὁπωσοῦν ἀρνητικὸν ὁ αὐτὸς οὗτος ὁ Σωκράτης. Εἰς τὴν παρατήρησιν δηλαδή τοῦ Φαίδρου, ὅτι συνεχῶς ἐπιδημεῖ ἐν τῇ πόλει, οὐδέποτε ἐξερχόμενος αὐτῆς, ἀποκρινόμενος ὁ Σωκράτης λέγει

1. Ἡ ἀρνητικότης τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὁ Σωκράτης παρέχει ἐξήγησιν τοῦ πράγματος, τῆς ἀδιαλείπτου δηλαδή ἐν τῷ ἄστει διατριβῆς αὐτοῦ, ἐγκείται εἰς τὸ ὅτι εἰκονίζεται οὗτος ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος λέγων περίπου τὰ ἑξῆς: «Δὲν ἐξέρχομαι τῆς πόλεως, διότι τὰ ἔξω αὐτῆς ὑπάρχοντα δένδρα καὶ χωρία οὐδὲν με διδάσκουσιν». Ἡ πρόταξις ἄρα ἐν τῷ «Φαίδρῳ» τῆς φυσικῆς ταύτης σκηνογραφίας, τιθεμένης ὡς ἀρνήσεως τοῦ συνήθους τρόπου διαβίωσεως τοῦ Σωκράτους, μηδέποτε ἐξερχομένου τοῦ ἄστεως, παρέχει ἀφορμὴν εἰς τὸν Σωκράτη νὰ εἴπῃ περὶ τῆς φιλομαθείας αὐτοῦ, πρὸς τὴν ὁποῖαν ἀντιτίθενται τὰ χωρία καὶ τὰ δένδρα, ὡς μηδὲν διδάσκοντα αὐτόν, καὶ περὶ τοῦ ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον διεξάγει, ὅπως βεβαιώσῃ τὸ Δελφικὸν ρητὸν «γνώθι σαυτὸν», ἐρευνῶν νὰ μάθῃ, ἂν εἶναι «θηρίον πολυτλοκώτερον Τυφῶνος καὶ μᾶλλον ἐπιτεθυμημένον» ἢ ἕξον ἡμερῶν μετέχον θείας τινὸς καὶ ἀτόφου φύσεως. Τὴν δυσκολίαν τοῦ «γνώθι σαυτὸν» ἐννοῶν ὁ Σωκράτης ἔχει ὡς μόνην ἀσχολίαν τοῦ βίου τὸ σπουδάζειν ἑαυτόν. Περβλ. καὶ Ἄλκιβ. 124ab, 128e - 129a, 130e - 131a, 132c.

Ἴνα δὲ ἐξάρῃ ὁ Πλάτων τὴν φιλομίθειαν τοῦ Σωκράτους, συμπληροῖ τὴν εἰκόνα τῆς ἐκ τῆς φύσεως ἐν τῷ «Φαίδρῳ» σκηνογραφίας διὰ τῆς προσθήκης καὶ τῶν τεττίγων ὡς συμβόλου τῆς φιλομαθείας, τοῦ μύθου λέγοντος, ὅτι οἱ τέττιγες, πρὶν ἀναφανῶσιν αἱ Μοῦσαι, συγκατελέγοντο εἰς τοὺς ἀνθρώπους, παραμελήσαντες δὲ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν Μουσῶν τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ποτοῦ ἀπέθανον, λαβίντες τοῦτο ὡς γέρας, νὰ ἔδωσι δηλαδή ἄσιτοι καὶ ἀποταί μέχρι θανάτου (Φαίδρ. 258e - 259d).

Ὁ ἀρνητικὸς οὗτος τρόπος, τὸν ὁποῖον μεταχειρίζεται ὁ Σωκράτης, ἐνέχει μεγάλην σημασίαν, διότι εἶναι ἰδιάζων χαρακτηριστικὸν τῆς τεχνικῆς οἰκονομίας τῶν διαλόγων τοῦ Πλάτωνος, ὁρμομένου σχεδὸν πάντοτε εἰς τὴν ἀντίθεσιν τῶν ἔργων αὐτοῦ ἀπὸ τινος ἀρνήσεως, τιθεμένης συνήθως ὑπὸ προσώπων δευτερευόντων τῶν διαλόγων αὐτοῦ.

πρὸς αὐτόν, ὅτι τοῦτο συμβαίνει, διότι τὰ δένδρα καὶ αἱ ὄφραϊαι τοποθεσθαι οὐδὲν δύνανται νὰ διδάξωσιν αὐτόν, ἀλλὰ μόνον οἱ ἐν τῷ ἄστει κατοικοῦντες ἄνθρωποι· « Συγγίγνωστέ μοι, ὦ ἄριστε, φιλομαθῆς γάρ εἰμι· τὰ μὲν οὖν χωρῖα καὶ τὰ δένδρα οὐδὲν μ' εἰτέλει διδάσκειν, οἱ δ' ἐν τῷ ἄστει ἄνθρωποι, σὺ μέντοι δοκεῖς μοι τῆς ἐμῆς ἐξόδου τὸ φάρμακον εὐρηκέναι, ὥσπερ γὰρ οἱ τὰ πεινῶντα θρέμματα θαλλῶν ἢ τινα καρπὸν προσείλοντες ἄγουσιν, σὺ ἐμοὶ λόγους αὐτῶ προτεινῶν ἐν βιβλίοις τὴν τε Ἄττικὴν φαίνει περιεῖξιν ἀπασιν καὶ ὅποι ἂν ἄλλοσε βούλη »¹.

Διὰ τῆς σκηνογραφίας ταύτης ὁ Πλάτων ἐξαιρεῖ τὴν φιλομαθῆειν τοῦ Σωκράτους καὶ καθόλου προάγει εἰς τὸ φῶς τὸ Ἑλληνικὸν ἰδεῶδες, ὅτι ἡ μάθησις καὶ ἡ πρόσκησις κρίσεως ἀρετῆς εἶναι « ἀγωνία » διὰ λόγων, εἶναι διάλογος διεξαγόμενος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους κοινωνίαν. Τὰ δὲ λεγόμενα ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Σωκράτους περὶ τῆς συνεχοῦς αὐτοῦ ἐν τῷ ἄστει παρρημονῆς, ὡς παρρημονῆς τὴν εὐκαιρίαν πρὸς μάθησιν καὶ πρὸς ἀσκησιν τῆς ἀρετῆς, ἐκφαίνονται τὴν ἀνθρωποπλαστικὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἤσκει ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀναστροφή τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι τὴν ἐπιστήμην, νοουμένην ὑπὸ τὴν Πλατωνικὴν ἐπένδυσιν ὡς ἀγῶνα πρὸς κατὰκτησιν τῆς ἀληθείας, καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀρετὴν δὲν ἐλίμβανον διὰ τῆς ἐν κλειστῷ χώρῳ μελέτης καὶ τῆς μονήρους διαβιώσεως, ἀλλὰ προσηκῶντα αὐτὰ ἀμοιβαίως ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους « ὁμιλίᾳ »² καὶ τῇ κοινῇ « ὁμιλογίᾳ », τοῦ λόγου μηνύοντος πάντοτε καὶ ἀποκαλύπταντος τὴν ἀλήθειαν.

Ἡ ἐξοδος δὲ τοῦ Σωκράτους εἰς τόπον ἔξω τοῦ ἄστεως τῶν Ἀθηναίων, ὁρμηλομένη εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Φαίδρου, ἡ ὁποία διαδραματίζεται κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν παρομοίωσιν τοῦ Πλάτωνος πρόσωπον παρόμοιον πρὸς τὸ τοῦ κλάδου δένδρου ἢ τοῦ καρποῦ τοῦ σειωμένου ὑπὸ τινος

1. Πλάτ. Φαίδρ. 290de. — Τὸ φιλεπίδημον καὶ φιλόπολι, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ φιλομαθές, τοῦ Σωκράτους μνημονεύεται καὶ ἐν τῷ « Κρίτωνι » (52b), ἐνθα ἐξαιρεται διὰ στόματος τῶν νόμων, οἱ ὅποιοι προσηκοιοῦνται, ὅτι εἰς τὸν Σωκράτη « ἀρέσκει διαφερόντως ἡ πόλις » καὶ ὅτι δὲν κατέλαβεν αὐτὸν ἐπιθυμία νὰ γνωρίσῃ ἄλλην πόλιν οὔτε ἄλλους νόμους.

2. Πρβλ. καὶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν Ἑπιστολῇ Ζ' (327cd) ἐν σχέσει πρὸς τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἤσκησεν ἐπὶ τὸν Λίαντα ἢ μετ' αὐτοῦ ἀναστροφή· « πρὸς δὴ τούτοις φήθη (δηλ. ὁ Λίαν) ὅτι ἐκ παντὸς τρόπου εἰς Συρακούσας ὅτι τάχιστα ἐλθεῖν ἐμὲ κοινωνῶν τούτων, μεμνημένος τὴν τε αὐτοῦ καὶ ἐμὴν συνουσίαν ὡς εἰπεταῖς ἐξηγησίαται εἰς ἐπιθυμίαν ἐλθεῖν αὐτὸν τοῦ καλλίστου τε καὶ ἀρίστου βίου ».

πρὸ τῶν ζώων, ὅτι θὰ ἐκθέσῃ τὸ περιεχόμενον λόγου τοῦ Λυσίου περὶ τοῦ ἔρωτος, δὲν παρέχεται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ὡς παραβίασις τῆς Σωκρατικῆς ἀρχῆς, ὅτι δηλαδή ἡ μάθησις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι τοῦναντίον ἡ ἔξοδος αὕτη τοῦ Σωκράτους ἐπιβεβαιώσεις τῆς βασικῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, ὅτι ἡ μάθησις εἶναι ὁμολογία ἀνθρώπων διεξαγομένη καὶ συντελουμένη ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίᾳ. Ἐν τῷ παρὰ τὸν Ἰλισὸν τοπίῳ θὰ λάβῃ πράγματι χώραν ἡ περὶ τοῦ ἔρωτος ὁμιλία τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Φαίδρου¹.

Ἐν τῷ «Φαίδρῳ» λοιπὸν ὁ Πλάτων προεισάγει ὄρωσιότατην τινὰ φυσικὴν εἰκόνα, προπαρασκευαστικὴν τρόπον τινὰ τῶν ὄρωσιων λόγων, οἱ ὅποιοι μέλλουσι νὰ ἀκουσθῶσι περὶ ὄρωσιου ὄσαύτως πράγματος, τοῦ ἔρωτος. Ὁ Πλάτων ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ, ὥσει πράγματι ἀποβλέπων εἰς τὸ νὰ ἐναρμονίσῃ τὸ ὄρωσιον περὶ τοῦ ἔρωτος περιεχόμενον τῶν λόγων τῶν διαλεγομένων προσώπων πρὸς τὴν σκηνήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ διεξάγεται ἡ συζήτησις, καὶ ὡς εἰς ἀνταπόκρισιν καὶ συντονισμόν τῶν περὶ τοῦ «καλοῦ» λόγων, οἱ ὅποιοι θὰ ἀναπτυχθῶσιν ἐν αὐτῷ, πρὸς τὸ θελκτικὸν περιβιάλλον τῆς Ἰταλικῆς γῆς, μεταφέρει τὴν συζήτησιν ἐκ τινος οἰκίας² εἰς τινὰ ὄρωσιον τοποθεσίαν οὐχὶ πολὺ μικρὰν τοῦ ἄστεως

1. Πρβλ. καὶ τὰ παρὰ Ἡροδότῳ (4, 95) περὶ Σαλμόξιος λεγόμενα: «Ἄτε δὲ κακοβίων τε ἐόντων τῶν Θρηίκων καὶ ὑπαφρονεστέρων, τὸν Σάλμοξιν τοῦτον ἐπιστάμενον δίαίτῃν τε Ἰάδα καὶ ἤθεα βαθύτερα ἢ κατὰ Θρηίκας, οἳ Ἕλλησι τε ὁμιλήσαντα καὶ Ἕλλήνων οὐ τῷ ἀσθνεστάτῳ σοφιστῇ Πυθαγόρῳ, κατὰσκευάσασθαι ἀνδρεῶνα, ἐς τὸν πανδοκεύοντα τῶν ἀσίων τοὺς πρώτους καὶ εὐωχέοντα ἀναδιδιάσκειν...».

² Ὡς πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὁμιλίας, ὡς μέσου πρὸς πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν προαγωγὴν, χαρακτηριστικὰ εἶναι καὶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Σωκράτους ἐν ἀρχῇ τοῦ διαλόγου πρὸς τὸν Φαίδρον: «Τί δέ; οὐκ ἂν οἶσι με κατὰ Πίνδαρον καὶ ἀσχολίας ὑπέριεργον πρᾶγμα ποιήσασθαι τὸ σὴν τε καὶ Λυσίου διατριβὴν ἀκοῦσαι;» (Φαίδρ. 227b). Πρβλ. καὶ 227d.

³ Ἡ ἐπιθυμία τῶν λόγων ὑπὸ τοῦ Σωκράτους, ἀντιστοιχοῦσιν δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Φαίδρου, ὡς ἀπηχούτων χαρακτηριστικῶς τὴν κοινὴν ἐπιθυμίαν πρὸς τοὺς λόγους πάντων τῶν Ἕλλήνων, παρέχεται καὶ δι' ὅσων λέγει κατωτέρω ἐν τῷ «Φαίδρῳ» ὁ Σωκράτης, ἁμυγνίζων ἑαυτὸν ὡς ἔραστὴν τῶν λόγων: «ἀπαντήσας δέ (δηλ. ὁ Φαίδρος) τῷ νοσοῦντι περὶ λόγων ἀκοήν, ἰδὼν μὲν ἦσθη, ὅτι ἔξει τὸν συγκορυφάντιοντα, καὶ προάγειν ἐκέλευε, δεομένου δὲ τοῦ τῶν λόγων ἔραστοῦ...» (228bc).

2. Ἐν τῷ «Φαίδρῳ» δὲν διεξάγεται τῇ ἀληθείᾳ συζήτησις ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὗρισκετο καὶ ὁ Λυσίας, ἀλλ' ὑποτίθεται, ὅτι ἐγένετο, παρευρίσκοντο δὲ κατ' αὐτὴν ἐκτός τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἐν τῷ «Φαίδρῳ» πρᾶσιμα (πλὴν τοῦ Σωκράτους), δηλαδή ὁ Φαίδρος καὶ ὁ Λυσίας. Ὁ τελευταῖος οὗτος

τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων. Μεταφέρει ὁ Πλάτων τὴν συζήτησιν ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Μορύχου εἰς τὸ ὄραιο γυναικῶν περιβῆλλον τοῦ Ἰλισσοῦ ποταμοῦ. Ἐκεῖ που λοιπὸν παρὰ τὸν Ἰλισθὸν ἔξω τοῦ τείχους ἐν μέσῳ τῆς ἐξόχως συναρπαστοῦς ἀτμοσφαιρῆς τῆς τοποθεσίας ἐκείνης¹, τὴν ὁποῖαν τὰ ἀκμαζόντα ἀνθη παρέχουσι εὐωδουσιότητα, ὑπὸ τὴν ἀμυγδαλῆ σκιάν ὑψηλῶν καὶ πυκνοφυλλῶν δένδρων, τῶν ὁποῶν δεσπόζει ἐπιβλητικὴ ἡ πλατάνος², καὶ πλησίον τῶν ἡρέμας ρεόντων ὑδάτων τοῦ Ἀθηναϊκοῦ ποταμοῦ, ἐν χώρῳ ἀφιερωμένῳ εἰς τὰς Νύμφας³, ὁ Σωκράτης διαλέγεται πρὸς τὸν Φαῖδρον⁴, νέον φιλομαθῆ τῶν Ἀθηναίων, ὁ ὁποῖος πρὸ ὀλίγου μόλις χρόνου εἶχε καταλίπει τὸν ρήτορα Λυσίαν, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Φαῖδρος ἀπονέμει μεγάλην τιμὴν διὰ τὴν ρητορικὴν αὐτοῦ δεινότητα⁵.

* * *

Ὁ Φαῖδρος κρατεῖ ἐν τῇ ἀριστερῇ ὑπὸ τὸ ἱμῆτιον βιβλίον, περιέχον λόγον τοῦ Λυσίου περὶ τοῦ ἔρωτος, ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς ἀποκρούει αὐτό,

ἐν τῷ « Φαῖδρῳ » ἐμφανίζεται διὰ τοῦ λόγου, τὸν ὁποῖον ἀπαγγέλλει ἐξ ὀνόματος δῆθεν αὐτοῦ ὁ Φαῖδρος.

1. Ἡ περιγραφή τοῦ τοπίου γίνεται ἐν τῷ « Φαῖδρῳ » ἀπὸ 229a - 231d.

2. Φαῖδρ. 230b « Νῆ τὴν Ἴηραν, καλὴ γὰρ ἡ καταγωγὴ. ἢ τε γὰρ πλατάνος αὕτη μῖλ' ἀμφιλαφὴς τε καὶ ὑψηλὴ, τοῦ τε ἄγνου τὸ ὕψος καὶ τὸ σῆσιον πάγκαλον, καὶ ὡς ἀκμὴν ἔχει τῆς ἀνθης, ὡς ἂν εὐωδίστατον παρέχοι τὸν τόπον· ἢ τε αὕτη πηγὴ χαριστιότητι ὑπὸ τῆς πλατάνου ἕλ μῖλλα ψυχροῦ ὕδατος, ὥστε γὰρ τῷ ποδὶ τεκμήρασθαι ».

3. Ὁ ἱερὸς χώρος τῶν Νυμφῶν βοηθεῖ εἰς τὸν « ἐνθουσιασμὸν » τοῦ Σωκράτους, ὁ ὁποῖος γίνεται « νοσηρόληπτος » « ...ἐὰν δ' ἐκταίνῃ τὸν ἕτερον ἄφρομαι, τί με οἶει ποιήσῃ; ἀρ' ἴσθ' ὅτι ὑπὸ τῶν Νυμφῶν, εἰς με αὐτὸ πρόβαλες ἐκ προνοίας, σαφῶς ἐνθουσιασῶ; » (Φαῖδρ. 241e).

4. Παρομοίαν τιὰ πρὸς τὴν ἐν τῷ « Φαῖδρῳ » προεισαγωγὴν, προπαρασκευαστικὴν τῶν λόγων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀκολουθήσωσιν, εὐρίσκει τις καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς « Πολιτείας », σχεδὸν δὲ καὶ ἐν πᾶσι ταῖς Πλατωνικοῖς διαλόγοις. Θὰ ἠδύνατό τις ὁσαύτως νὰ ὑπομνήσῃ καὶ τὴν ὄραιο σκηνογραφίαν, τὴν ὁποῖαν ὁ Πλάτων φιλοτεχνεῖ ἐν ταῖς « Νόμοις » ὡς προεισαγωγὴν τῶν ἀκολουθούντων λόγων, παρέχουσαν εἰς τὰ διαλεγόμενα πρόσωπα ποιῶν τινα ἀνάπτυκταν οὐχὶ τόσον ἐκ τοῦ ἐπικρατοῦντος πνίγους ἕνεκα τοῦ θέρους καὶ τῆς εἰς τὸ ἄντρον ἀκίντους πορείας, ὅσον μάλιστα ἐκ τῆς ἀγωνίας τῶν λόγων.

5. Φαῖδρ. 227d - 228a « Πῶς λέγεις, ὦ βέλτιστε Σώκρατες; ὅτι με, εἰ Λυσίας ἐν πολλῷ χρόνῳ κατὰ σχολὴν συνέθηκε, δεινότητος ὄν τῶν νῦν γράφειν, ταῦτα ἰδιώτην ὄντα ἀπομνημονεύσειν ἀξίως ἐκείνου; πολλοῦ γὰρ δεῖ καίτοι ἐβουλόμην γ' ἂν μᾶλλον ἢ μοι καλὸν χροσίον γενέσθαι ».

Ταῦτα βάλλει μὲν ὁ Πλάτων εἰς τὸ στόμα τοῦ Φαῖδρου κατὰ τὴν κοινὴν

προφασίζεται δέ, ὅτι δὲν φέρει μεθ' ἑαυτοῦ λόγον τινά, ἰσχυριζόμενος, ὅτι διέτριψε μὲν ἐπὶ πολλὸν χρόνον παρὰ τῷ ῥήτορι Λυσία ἀκούων λόγον αὐτοῦ ἔρωτικόν, δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ ἀπομνημονεύσῃ αὐτὸν ὀλόκληρον, ἀλλὰ δύναται μόνον νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸν Σωκράτη κεφαλαιωδῶς τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ¹. Ὁ Σωκράτης ὅμως γνωρίζων τόσον καλῶς τὸν Φαῖδρον, ὅσον καὶ ἑαυτόν, δὲν πείθεται εἰς τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ Φαίδρου. Τούναντιόν ἐκφράζει τὴν βεβαιότητα ὁ Σωκράτης, ὅτι ὁ Φαῖδρος ἀποχωρῶν ἐκ τοῦ Λυσίου συμπαρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸ βιβλίον τὸ περιέχον τὸν περὶ ἔρωτος λόγον αὐτοῦ· «εὖ οἶδα ὅτι Λυσίου λόγον ἀκούων ἐκεῖνος (δηλ. ὁ Φαῖδρος) οὐ μόνον ἅπαξ ἤκουσεν, ἀλλὰ πολλάκις ἐπαναλαμβάνων ἐκέλευέν οἱ λέγειν, ὃ δὲ ἐπέθιτο προθύμως. τῷ δὲ οὐδὲ ταῦτα ἦν ἱκανά, ἀλλὰ τελευτῶν παραλαβὸν τὸ βιβλίον ἃ μάλιστα ἐπέθύμει ἐπεσκόπει, καὶ τοῦτο δρῶν ἐξ ἐωθινοῦ καθήμενος ἀπειπὼν εἰς περίπαιτον ἦει, ὡς μὲν ἐγὼ οἶμαι, νῆ τὸν κύνα, ἐξεπιστάμενος τὸν λόγον, εἰ μὴ πάνυ τι ἦν μακρός. ἐπορεύετο δ' ἐκτὸς τείχους, ἵνα μελετῆ. ἀπαντήσας δὲ τῷ νοσοῦντι περὶ λόγων ἀκοήν, ἰδὼν μὲν ἦσθη,

ὥσως περὶ τῆς ρητορικῆς δεινότητος τοῦ Λυσίου γνώμην τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ πάντως εἰρωνικῶς. Οὕτω καὶ ἐν τῇ «Πολιτεία» κατὰ τὴν κοινῇ πιθανῶς κρατούσαν ἀντίληψιν χαρακτηρίζει ὁ Πλάτων διὰ στόματος τοῦ Σωκράτους τὸν Θερασόμαχον σοφόν (337a), ἀλλὰ βεβαίως εἰρωνεύεται αὐτόν. Καθόλου δὲ ὁ Πλάτων κατὰ ἕηλον προφανῶς τραγικὸν τὰ πρόσωπα τῶν διαλόγων αὐτοῦ ἐξαιρεῖ μὲν ἐν ἀρχῇ ὡς σπουδαία, εἰρωνευόμενος αὐτὰ ὡς οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ τὰ ἐν ταῖς τραγωδίαις δρῶντα πρόσωπα, ἔπειτα ὅμως ἐν τῇ ἀνελιξίᾳ τοῦ διαλόγου ἐκρίπτει αὐτὰ ὡς παντελῶς ἄχρηστα πλέον εἰς τὸν προτεθειμένον σκοπὸν, καταλείπων μόνον κυρίαρχον τοῦ πεδίου τῆς διαλεκτικῆς πάλης τὸν Σωκράτη.

Ὁ ἔπαινος ὑπὸ τοῦ Φαίδρου τῆς ρητορικῆς δεινότητος τοῦ Λυσίου παρέχεται προσέτι ἐξ ἀρχῆς τοῦ διαλόγου καὶ ὡς προοίμιον τῆς συζητήσεως, ἢ ὅποια ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τοῦ διαλόγου θὰ εἶναι καθόλου περὶ τῆς ρητορικῆς τέχνης, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ περὶ τοῦ ἔρωτος λόγου τοῦ Λυσίου.

1. Φαῖδρ. 228d «Τῷ ὄντι γάρ, ὦ Σώκρατες, παντὸς μᾶλλον τὰ γε ῥήματα οὐκ ἐξέμαθον· τὴν μέντοι διάνοιαν σχεδὸν ἀπάντων, οἷς ἔφη διαφέρειν τὰ τοῦ ἔρωντος ἢ τὰ τοῦ μῆ, ἐν κεφαλαίοις ἕκαστον ἐφεξῆς δέειμι, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ πρώτου».

Ὁ Φαῖδρος εἶπεν εἴπει πρότερον πρὸς τὸν Σωκράτη (228a), ὅτι δὲν ἠδυνήθη αὐτός, μάλιστα ὄν ἰδιώτης, νὰ ἀπομνημονεύσῃ ἀξίως αὐτοῦ τὸν λόγον τοῦ Λυσίου, δεινοτάτου τῶν συγχρόνων περὶ τὸ γράφειν. Ἡ τοιαύτη ἀπομνημόνευσις τῶν λόγων ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ «Παρμενίδῃ» (126c «...πολλάκις ἀκούσας τοῦ Πυθαγόρου ἀπομνημονεύει») καὶ ἐν τῷ «Συμπόσιῳ» (177d «...ἃ δὲ μάλιστα καὶ ὄν ἔδοξέ μοι ἀξιομνημόνευτον...») καὶ ἐν τῷ «Φαίδρῳ» ὡς παρεχούσα ἀφορμὴν πρὸς ἀσκήσιν τῶν διαλεγόμενων προσώπων ἐν τοῖς λόγοις.

ὅτι ἔξοι τὸν συγκορυβαντιῶντα, καὶ προϊέναι ἐκέλευε »¹. Οὕτω, κατὰ τὰ συνήθως συμβαίνοντα εἰς πάντα περίεσσιν τὰ πρόσωπα τῶν Πλατωνικῶν διαλόγων², ὁ Φαῖδρος ἀναγκάζεται διὰ τῆς ἀσκήσεως βίας τινὸς ὑπὸ τοῦ Σωκράτους νὰ ἀναγνώσῃ τὸν λόγον τοῦ Λυσίου, ἀφοῦ ἐπορεύθησαν οὗτοι εἰς τὸ παρὰ τὸν Ἰλιστὸν ἀραιὸν τοπίον.

Τίθεται ἤδη τὸ ζήτημα: Εἰς ποίαν τεχνικὴν οἰκονομίαν ἢ φιλοσοφικὴν ἀκαίτησιν ἢ εἰς ποίου ἄλλου εἴδους ἀνάγκην ὑποκαίον ὁ Πλάτων ἐμφανίζει τὸν Φαῖδρον ἀρνούμενον νὰ ἀπαγγεῖλῃ ἐκ τοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖον κατέχει, τὸν λόγον τοῦ Λυσίου καὶ προσκαυούμενον, ὅτι δὲν φέρει μετ' ἑαυτοῦ λόγον ἐρωτικὸν αὐτοῦ; Ὁ Φαῖδρος αὐτὸς μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Σωκράτους, ὅτι κρατεῖ πρόγμυτι ἐν τῇ ἀριστερῇ ὑπὸ τὸ ἱμάτιον γραπτὸν λόγον τοῦ Λυσίου (228d), ἀποκρινόμενος εἰς τὸν Σωκράτη, ὁ ὁποῖος ἐκάλεσεν αὐτὸν νὰ δειξῇ, τί φέρει ὑπὸ τὸ ἱμάτιον, λέγει «ἐκκέκρουκας με ἐλπίδος... ἦν εἶχον ἐν σοὶ ἐγγυμνασόμενος» (228e). Ὁ Φαῖδρος λοιπὸν ἀποκαλύπτει περὶ ἑαυτοῦ, ὅτι ἀρνούμενος νὰ ἀπαγγεῖλῃ τὸν γραπτὸν λόγον τοῦ Λυσίου, τὸν ὁποῖον ἐκρυπτεν ἐπιμελῶς ὑπὸ τὸ ἱμάτιον, ἀπέβλεπε διὰ τῆς ἀπὸ μνήμης προφορικῆς μετιδόσεως τῶν κεφαλαιωδῶν μόνων μερῶν τοῦ λόγου τοῦ Λυσίου νὰ «ἐγγυμνασθῇ» εἰς τὸν Σωκράτη. Πρὸς τοῦτον δὲ ἐκφράζει ἤδη καὶ τὴν δυσαρτέτησιν αὐτοῦ, διότι ἀποκαλυφθέντος τοῦ πράγματος ὁ Σωκράτης ἐδήλωσε πρότερον, ὅτι ἐπειδὴ εἶναι παρών καὶ ὁ Λυσίας, ὑπάρχει δηλαδὴ παρὰ τῷ Φαίδρῳ ὁ γραπτὸς λόγος αὐτοῦ, καίτοι ἀγίασθ τὸν Φαῖδρον, ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ παράσχη ἑαυτὸν εἰς τὸν Φαῖδρον πρὸς ἀσκήσιν αὐτοῦ («ἐμαυτὸν σοὶ ἐμμελετῶν παρέχειν οὐ πίνυ δέδουκται» 228e). Τοῦναντίον ὁ Σωκράτης φαίνεται ἀποβλέπων εἰς τὸ νὰ «ἐγγυμνάσῃ» ἑαυτὸν κατὰ τὰ ἐρωτικὰ διὰ τοῦ Φαίδρου, παρόντος καὶ τοῦ Λυσίου, οὐχὶ βεβαίως αὐτοπροσώπως, ἀλλὰ διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον φέρει ὁ Φαῖδρος. Παρόμοιον γίνεται καὶ ἐν τῇ «Πολιτείᾳ», ἐν τῇ ὁποίᾳ, παρεμβαίνοντας τοῦ Θρασυμάχου κατὰ τὸν διάλογον τοῦ Σωκράτους πρὸς τὸν Παλέμαρχον καὶ τοὺς ἐταίρους αὐτοῦ περὶ τῆς δικαιοσύνης, ὁ Σωκράτης δὲν παρέχει ἑαυτὸν εἰς τὸν Θρασυμάχον πρὸς ἀσκήσιν αὐτοῦ εἰς τὰ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐπιτυγχάνει διὰ τοῦ προσφόρου χειρισμοῦ τοῦ διαλόγου, ὥστε ὁ Θρασυμάχος νὰ παράσχη ἑαυτὸν εἰς τὸν Σωκράτη πρὸς ἀσκήσιν εἰς τὰ περὶ τῶν διεξάγεται ὁ λόγος, τέλος δὲ ἀναγκάζει αὐτὸν ὁ Σωκράτης

1. Φαῖδρ. 228ab.

2. Ἴδὲ κατωτέρω.

της να αποχωρήση παντελῶς ἐκ τοῦ πεδίου τῆς συζητήσεως διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἡττης αὐτοῦ. Τοῦτο εἶναι ἡ τεχνικὴ διαλεκτικὴ δεξιότης καὶ τὸ ἀκαταμάχητον τοῦ Σωκράτους κατὰ τοὺς διαλεκτικούς ἀγῶνας, γνωρίζοντας «λόγον τε δοῦναι καὶ δέξασθαι», περὶ τοῦ ὁποίου ἐκφράζεται μετὰ θαυμασμοῦ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐν τῷ «Πρωταγόρῃ»¹. Ὁ Σωκράτης ὡσεὶ πράγματι μετέχων πάλης ἢ πυγμαχίας ἢ ἄλλου ἀγῶνος κατὰ τὰς διαλεκτικὰς ζητήσεις, μεταχειριζόμενος εὐστόχως τὰς «λαβὰς», τὰς ὁποίας παρέχει εἰς αὐτὸν ὁ ἐν διαλόγῳ ἀντίπαλος, καταπολεμεῖ αὐτὸν ἐπιτυχῶς. Περὶ τούτου λέγει αὐτὸς ὁ Σωκράτης κατὰ τὸν διάλογον αὐτοῦ πρὸς τὸν Φαῖδρον· «Ἐσπούδακας, ὦ Φαῖδρε, ὅτι σου τῶν παιδικῶν ἐπελαβόμεν ἔρεσχηλῶν σε, καὶ οἶει δὴ με ὡς ἀληθῶς ἐπιχειρήσειν εἰπεῖν παρὰ τὴν ἐκείνου σοφίαν ἕτερόν τι ποικιλώτερον;» Ἴδὲ δὲ ἀπάντησις τοῦ Φαῖδρου ὑπομιμνήσκει τῇ ἀληθείᾳ ἀγῶνα πάλης· «Περὶ μὲν τούτου, ὦ φίλε, εἰς τὰς ὁμοίας λαβὰς ἐλήλυθας. ῥητέον μὲν γάρ σοι παντὸς μᾶλλον οὕτως ὅπως οἶός τε εἶ...» (Φαῖδρ. 236b)².

Ἡ ἐκ τῶν προτέρων δὲ ληφθεῖσα ἀπόφασις ὑπὸ τοῦ Σωκράτους ἐν τῷ «Φαῖδρῳ», ὅπως μὴ παρίσχη ἑαυτὸν εἰς τὸν Φαῖδρον πρὸς ἄσκησιν αὐτοῦ εἰς τὰ τοῦ ἔρωτος, ἀλλὰ τοῦναντίον ὅπως λάβῃ αὐτὸς τὸν Φαῖδρον, ἵνα «ἐγγυμνάσῃ» δι' αὐτοῦ ἑαυτὸν εἰς τὰ ἐρωτικά, δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς μία πρώτη ἀπόδειξις περὶ τοῦ ὅτι ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Λυσίου ἐν τῷ «Φαῖδρῳ» φερόμενος ἐρωτικὸς λόγος εἶναι τοῦ Πλάτωνος αὐτοῦ. Προσέτι δὲ παρέχει αὕτη καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς τεχνικῆς οικονομίας καὶ τῆς συνθετικῆς διαρθρώσεως τῶν διαλόγων τοῦ Πλάτωνος, ἐν τοῖς ὁποίοις ἐμφανίζεται σχεδὸν πάντοτε ὁ Σωκράτης «ἐμμελετῶν» καὶ «ἐγγυμνάζων» ἑαυτὸν εἰς τὰ διαλεγόμενα μετ' αὐτοῦ

1. 336bc «Ἐπολαβὸν οἶν ὁ Ἀλκιβιάδης· Οὐ καλῶς λέγεις, ἔφη, ὦ Καλλία· Σωκράτης μὲν γὰρ ὅδε ὁμολογεῖ μὴ μετεῖναι οἱ μακρολογίας καὶ παραχωρεῖ Πρωταγόρῃ, τοῦ δὲ διαλέγεσθαι οἶός τ' εἶναι καὶ ἐπίστασθαι λόγον τε δοῦναι καὶ δέξασθαι θαυμάζοιμ' ἂν εἴ τῳ ἀνθρώπῳ παραχωρεῖ».

Ἁ ἔπαινος τοῦ «διαλέγεσθαι», ὅπερ εἶναι ἡ χαρακτηριστικὴ ἰδιότης τοῦ Σωκράτους, παρέχεται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ ἐν Ἐπιστ. Β 314d «ἐγὼ δὲ καὶ περὶ Λυκόφρονος καὶ τῶν ἄλλων τῶν παρὰ σοὶ ὄντων λέγω καὶ πάλαι καὶ νῦν τὸν αὐτὸν λόγον, ὅτι πρὸς τὸ διαλεχθῆναι καὶ φύσει καὶ τῇ μεθόδῳ τῶν λόγων πάμπολυ διαφέρεις αὐτῶν, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκὼν ἐξελέγχεται, ὡς εἶνες ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλ' ἄκοντες».

2. Πρβλ. καὶ Φαῖδρ. 265c, 265e, 266d. Πρβλ. καὶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Ἑρμεῖου· «Ἀπὸ μεταφορᾶς εἰρηται τῶν παλαιόντων...». Πρβλ. καὶ Πλάτ. Πολ. β' 14a «Ἠλίαν τοίνυν, ὡσπερ καλιαιστής, τὴν αὐτὴν λαβὴν παρέχε, καὶ τὸ αὐτὸ ἐμοῦ ἐρομένου πειρῶ εἰπεῖν ἄπερ τότε ἔμελλες λέγειν».

πρόσωπα. Κατά τινα δὲ τρόπον διὰ τῶν λόγων τούτων τοῦ Φαίδρου πρὸς τὸν Σωκράτη, ὅτι δηλαδὴ ἀπέκρυψε τὸν γραπτὸν λόγον τοῦ Λυσίου, διότι ἐπεδίωκε νὰ « ἐγγυμνασθῇ » εἰς τὸν Σωκράτη διὰ τῆς προφορικῆς μεταδόσεως ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τοῦ λόγου τοῦ Λυσίου καὶ διὰ τοῦ μέλλοντος νὰ ἀκολουθήσῃ διαλόγον πρὸς τὸν Σωκράτη, προσημαίνεται ἐνταῦθα ὡς ἐκ προοιμίου ἢ σπουδαιότης, τὴν ὁποίαν μέλλει νὰ ἀποδώσῃ ὁ Πλάτων ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τοῦ διαλόγου εἰς τὸν προφορικὸν λόγον, καὶ προκαθορίζεται ἡ ὑπεροχὴ τοῦ προφορικοῦ ἔναντι τοῦ γραπτῶν λόγου ὡς πρὸς τὸ « ἡμελετῶν » καὶ « ἐγγυμνάζεσθαι » τὰ διαλεγόμενα πρόσωπα. Ὁ γραπτὸς λόγος, θὰ εἴπη κρίγματι ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τοῦ διαλόγου ὁ Σωκράτης, δὲν παρέχει τοιαύτην εὐκαιρίαν ἀσκήσεως καὶ μελέτης, διότι ἐν μόνον σημαίνει, πάντοτε τὸ αὐτό, μὴ δυνάμενος ὡς ἐκ τούτου νὰ δώσῃ οὐδεμίαν ἀπόκρισιν περὶ οὐδενὸς ἐκ τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ, παραμένων ἀμετακίνητος ὡς ζωγραφίημα, φαινόμενον μὲν ὡς ζῶν, ἀλλὰ πάντοτε σιγῶν, διὸ καὶ ἔχει ἀνάγκην τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὡς βοηθοῦ¹.

Ἡ ἀρνησις τοῦ Σωκράτους² νὰ παρίσχη ἑαυτὸν εἰς τὸν Φαῖδρον πρὸς μελέτην ἐκφραίνει πρὸς τούτοις καὶ τὸ καθολικὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ Σωκράτους, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε ἐμφανίζεται αὐτὸς ἔχων ἐτοιμὴν λύσιν εἰς τὰ τιθέμενα προβλήματα, ἀλλὰ πάντοτε διὰ τῆς ἐν διαλόγῳ ἐξετάσεως καὶ ζητήσεως ἐν προϋπόθεσι λογικῆς πορείας ἀσχολεῖται περὶ τὰ διάφορα προβλήματα καὶ προχωρεῖ διαλεκτικῶς εἰς τὴν λύσιν αὐτῶν. Λιὰ τοῦτο ὁ Σωκράτης οὐδέποτε ἐμφανίζεται διδάσκων τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ

1. Φαῖδρ. 275de « Δεινὸν γάρ ποῦ, ὃ Φαῖδρε, τοῦτ' ἔχει γραφή, καὶ ὡς ἀληθῶς ὅμοιον ζωγραφίᾳ. καὶ γὰρ τὰ θεῖνης ἔκγονα ἔστηκε μὲν ὡς ζῶντα, εἰάν δ' ἀνέρη τι, σφινδῶς πίνυ σιγᾷ. ταῦτόν δὲ καὶ οἱ λόγοι· δόξαις μὲν εἴν ὡς τι φρονούοντας αὐτοὺς λέγειν, εἰάν δέ τι ἔρη τῶν λεγομένων βουλόμενος μαθεῖν, ἐν τι σημαίνει μόνον ταῦτόν ἀεὶ. ὅταν δὲ ἀπαξ γραφῆ, κυλινοῦται μὲν πανταχοῦ πᾶς λόγος ὁμοίως παρὰ τοῖς ἐπαίουσιν, ὡς δ' αὐτὸς παρ' οἷς οὐδὲν προσήκει, καὶ οὐκ ἐπίσταται λέγειν οἷς δεῖ γε καὶ μὴ. πλημμελούμενος δὲ καὶ οὐκ ἐν δίκῃ λαιδοροθηθεὶς τοῦ πατρὸς ἀεὶ δεῖται βοηθοῦ· αὐτὸς γὰρ οὐτ' ἀμύνασθαι οὔτε βοηθῆσαι δυνατὸς αὐτῷ ».

2. Ὁ Σωκράτης ἀρνούμενος νὰ χαρίσῃται ἑαυτὸν πρὸς μελέτην δεξιότητι καὶ τὴν δυσπιστίαν αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, συμφώνως πρὸς τὰ διδύγματα τῶν σοφωτέρων αὐτοῦ, ἀποβλέπων πρὸς τοῦτο μόνον εἰς τοὺς θεοὺς ὡς εἰς δεσπότης ἀγαθοῦ· πρβλ. Φαῖδρ. 273e - 274a « οὐ γὰρ δὴ ἄρα, ὦ Τισσίε, φησὶν οἱ σοφώτεροι ἡμῶν, ὁμοδοῦλοις δεῖ χαρίζεσθαι μελετῶν τὸν νοῦν ἔχοντα, ὅτι μὴ πάροργον, ἀλλὰ δεσπότηαις ἀγαθοῖς τε καὶ ἐξ ἀγαθῶν ».

πάντοτε μανθάνων· «Αὕτη δὴ... ἡ Σωκράτους σοφία, αὐτὸν μὲν μὴ ἐθέλειν διδάσκειν, παρὰ δὲ τῶν ἄλλων περιόντα μανθάνειν... "Ὅτι μὲν... μανθάνω παρὰ τῶν ἄλλων, ἀληθῆ εἶπες...» (Πολ. 338b).¹ Ὁμοια λέγει ὁ Σωκράτης καὶ πρὸς τοὺς δικαστὰς κατὰ τὴν ἀπολογία αὐτοῦ, ὑποστηρίζων, ὅτι οὐδενὸς οὐδέποτε ὑπῆρξε διδάσκαλος, παρέχει δὲ ἑαυτὸν εἰς πάντας, πλουσίους καὶ πτωχοὺς, νὰ ἐρωτῶσιν αὐτὸν ἐπιτρέπων εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἶναι διατεθειμένοι νὰ ἀποκρίνονται εἰς τὰς ὑποβαλλομένας ὑπ' αὐτοῦ ἐρωτήσεις, νὰ ἀκούωσιν αὐτὸν περὶ ὧσιν καὶ ὁποῶν λέγει.¹

Ὁ Φαῖδρος λοιπὸν σχεδὸν ἀναγκάζεται ὑπὸ τοῦ Σωκράτους νὰ ἀναγνώσῃ τὸν λόγον τοῦ Λυσίου, τὸν ὅποιον φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ὑπὸ τὸ ἱμάτιον, ἔπειτα δὲ ὁ Σωκράτης συμπληροῖ τοῦτον διὰ τῶν δύο ἐτέρων περὶ τοῦ ἐρωτος λόγων αὐτοῦ, καὶ οὕτω συνεχίζεται καθ' ὅλον τὸ πρῶτον μέρος τοῦ διαλόγου ἢ συζήτησις περὶ τοῦ ἐρωτος, τρέπεται δὲ ἀκολουθῶς ὁ διάλογος ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι περὶ τὴν ρητορικὴν. Τὸ θέμα τῆς ρητορικῆς ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τοῦ «Φαίδρου» συνάπτεται πρὸς τὸ περὶ τοῦ ἐρωτος καὶ τῆς ψυχῆς θέμα τοῦ πρώτου μέρους αὐτοῦ καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐν τῷ «Γοργίᾳ» τὸ θέμα τῆς ρητορικῆς ἐν τῷ πρώτῳ τμήματι τοῦ διαλόγου συνυφαίνεται πρὸς τὰ περὶ τῆς ψυχῆς, τὰ δίκαια καὶ τὰ ἀδίκαια, περὶ ὧν ὁ λόγος ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει.² Ὡσαύτως πρὸς τὸν ἐν τῷ «Φαίδρῳ» τρόπον ὁ Πλάτων ἐν τῷ δεκάτῳ βιβλίῳ τῆς «Πολιτείας» ἀρχεται ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως τῆς ποιήσεως, περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος καὶ ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ, ἰδιαίτατα δὲ τῆς μιμητικῆς ποιήσεως, δηλαδὴ τῆς τραγικῆς, καὶ τελευτᾷ εἰς τὰ περὶ τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀθανασίαν αὐτῆς.

Ἡ συμπλήρωσις τοῦ ὡς Λυσιακοῦ φερομένου πρώτου λόγου ἐν τῷ «Φαίδρῳ» γίνεται κυρίως διὰ τοῦ πρώτου λόγου τοῦ Σωκράτους, ὁ ὅποιος (λόγος) βαίνων ἐπὶ τὰ ἔχνη τοῦ Λυσιακοῦ λόγου καὶ ἀνελάσσειν κυρίως ἰδέας, ἐνυπαρχούσας ἐν τούτῳ, ἐπενδεδυμένας σχεδὸν διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων, χρησιμοποιεῖται μάλιστα ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ὡς διάμεσόν τι, ὡς μέση τουτέστι βαθμὶς μεταξὺ τοῦ πρώτου ἐν τῷ «Φαίδρῳ» λόγου, τοῦ ὡς Λυσιακοῦ ἀναγραφομένου, καὶ τοῦ τρίτου, τοῦ δευτέρου δηλαδὴ λόγου τοῦ Σωκράτους, τῆς παλινοφθίας. Χρησιμοποιεῖται δὲ προσέτι ὁ πρῶτος λόγος τοῦ Σωκράτους καὶ ὡς ἐρμηνεύων

1. Ἀπολ. Σωκρ. 33ab.

2. Τὰ περὶ τῆς σχέσεως τοῦ «Γοργίου» πρὸς τὸν «Φαίδρον» ἰδὲ κατωτέρω.

τρόπον τινά τὰ τοῦ Λυσιακοῦ λόγου καὶ ἀνίγων εἰς τὴν παλινορθίαν καὶ ὡς διαπεραιῶν τὰ λεγόμενα ἐν τῇ παλινορθίᾳ ὑπὸ τοῦ Σωκράτους εἰς τὸν Λυσιακὸν λόγον καὶ τὰ τοῦ Λυσιακοῦ λόγου εἰς τὴν παλινορθίαν. Θὰ ἠδύνατό τις δεῖν τὰ εἶπα, καθορίζων τὴν σχέσιν τῶν τριῶν τούτων ἐν τῷ «Φαίδρω» λόγων πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀποβλέπων εἰς τὸν δεύτερον λόγον ὡς εἰς ἐρμηνευτικὸν καὶ διαίρεσιν μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τρίτου καὶ ὡς εἰς συμπλήρωσι αὐτῶν, ὅ,τι λέγει ἡ Μαντινικὴ Διοσίμα ἐν τῷ «Συμπόσιῳ» πρὸς τὸν Σωκράτη περὶ τοῦ Ἔρωτος ὡς δαιμόνος λατρεῖται μεταξὺ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου, μεταξὺ ἀνθρώπου δηλαδὴ καὶ θεῶν, καὶ ἐρμηνεύοντος καὶ μεταβιβάζοντος τὰς παρὰ τῶν ἀνθρώπων δεήσεις εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τὰ παρὰ τῶν θεῶν μηνύματα εἰς τοὺς ἀνθρώπους· «Ἄλλὰ τί μὴν; --- Ὅσαυτ' ἐν πρώτοις, ἔρη, μεταξὺ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου. --- Τί οὖν, ὦ Διοσίμα; --- Δαίμων μέγας, ὦ Σώκρατες· καὶ γὰρ πᾶν τὸ δαιμόνιον μεταξὺ ἐστὶ θεοῦ τε καὶ θνητοῦ. --- Ἴνα, ἦν δ' ἐγὼ, δύναμιν ἔχον; --- Ἐρμηνεύον καὶ διαπορισμῶνον θεοῖς τὰ παρ' ἀνθρώπων καὶ ἀνθρώποις τὰ παρὰ θεῶν, τῶν μὲν τὰς δεήσεις καὶ θυσίας, τῶν δὲ τὰς ἐπιτιμίας τε καὶ ἀποτίμιας τῶν θνητῶν, ἐν μέσῳ δὲ ὄν ἀμφοτέρων συμπληροῖ, ὥστε τὸ πᾶν αὐτὸ αὐτῷ συνδεδέσθαι» (202de).

Ἢ δὲ συμπλήρωσις ὑπὸ τοῦ Σωκράτους τοῦ ὡς Λυσιακοῦ φερομένου λόγου περὶ τοῦ ἔρωτος, τὸν ὁποῖον ἀπήγγειλεν ὁ Φαίδρος, συντονίζεται, ὡς εἶκος, πρὸς τὴν Πλατωνικὴν περὶ τοῦ ἔρωτος ἰδεολογίαν, ὁ ὁποῖος περιγυρίεται ὡς τάσις, μᾶλλον δέ, ἐν μεταχειρισθῶ Πλατωνικὴν λέξιν, ὡς «ἐπιαναβασιμὸς» πρὸς αὐτὸ τὰ «καλόν», τὴν ἰδέαν δηλαδὴ τοῦ καλοῦ, πρὸς τὴν ὁμοίαν τείνει ἐκ φύσεως ἡ ψυχὴ.

* *

Ἐἶπον ἀνωτέρω, ὅτι τὸν λόγον τοῦ Λυσίου ὁ Σωκράτης, ἀραῦ ἀνέτρεψε πρότερον τὴν ἀπόπειραν τοῦ Φαίδρου, ὅπως ἐγγυμνασθῆ οὗτος εἰς ἐκεῖνον, λαμβάνει πρὸς γύμνασιν ἑαυτοῦ εἰς τὰ ἐρωτικά. Ὁ ὡς μέσον δὲ πρὸς γύμνασιν ἑαυτοῦ λαμβανόμενος ὑπὸ τοῦ Σωκράτους πρῶτος οὗτος λόγος ἐν τῷ «Φαίδρω», ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Λυσίου φερόμενος, παρέχεται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ὡς «ὁπόθεσις» — κατὰ τὴν Πλατωνικὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως —, ὡς ἀρετηρία δηλαδὴ καὶ «δομῆ»¹

1. Περὶ Πόλ. 511b «Τὸ τοίνυν ἕτερον μάνθανε τμήμα τοῦ νοητοῦ λέγοντά με ταῦτο οὐδ' αὐτὸς ὁ λόγος ἕπεται τῇ τοῦ διαλέγεσθαι δυνάμει, τὰς

εἰς τὴν διαλεκτικὴν πορείαν πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ.

Ἡ «ὕποθεσις» λαμβάνεται κυρίως ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος οὐχὶ ὡς αὐταπόδεικτος ἀρχή, ἀλλ' ὡς τι τεθειμένον ἐκ τῶν προτέρων, πρὸς ἀπόδειξιν καὶ ἔλεγχον οὐχὶ μόνου τῆς ἀληθείας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ ἐν αὐτῷ ψεύδους¹. Εἶναι δὲ ἀνάγκη κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος φιλοσοφηθεῖσαν τεχνικὴν τοῦ διαλόγου καὶ τὴν ὅλην αὐτοῦ φιλοσοφικὴν θεωρίαν ἢ «ὕποθεσις» νὰ μὴ περιορίζηται μόνον εἰς τὴν θέσιν (τοποθέτησιν) τινὸς ὡς ὑπάρχοντος, ἔπειτα δὲ νὰ ἀνιχνεύωνται τὰ ἐκ τῆς θέσεως ταύτης ἐπακολουθοῦντα, ἀλλὰ καὶ ἔξ ἀντιθέτου τοῦτο, τὸ ἔξ ἀρχῆς ταυτέστι τεθὲν ὡς ὑπάρχον, πρέπει νὰ τίθεται ὑπὸ τὴν ἀρνητικὴν ὄψιν, ὡς μὴ ὑπάρχον, οὕτως ὥστε ἐξεταζομένων καὶ τῶν ἀντιθέτων καὶ ἐλεγχομένων αὐτῶν νὰ ἀποκαθαίρηται καὶ ἀποκαλύπηται ἡ ἀλήθεια τοῦ ὄντως ὄντος (τοῦ ὑπάρχοντος τῷ ὄντι). Εἶναι δηλαδὴ κατὰ τινὰ τρόπον ἡ «ὕποθεσις» παρὰ τῷ Πλάτωνι «γυμνασία» τῶν διαλεγομένων προσώπων πρὸς εὑρεσιν τῆς ἀληθείας καὶ ὡς τοιαύτην λαμβάνει αὐτὴν ὁ Πλάτων, οὐχὶ μόνον ἵνα ἐπιληθεύσῃ τι ληθὲν ὡς ὑπάρχον, ὑποθέτων αὐτὸ ὡς τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἵνα ἐξελέγξῃ καὶ ἀποκαλύψῃ τὸ ψεῦδος αὐτοῦ διὰ τῆς ἀντιθέσεως, τῆς θέσεως δηλαδὴ τοῦ ἀντιθέτου πρὸς αὐτό, ἐκφαινομένου οὕτω τοῦ πράγματος ἀπειλωμένου καὶ ἐλευθέρου ἀπὸ παντὸς ἐπιπροσθιούτος ἐμποδίου.

Τοιαύτην γύμνασιν τῶν διαλεγομένων προσώπων πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας τοῦ ἐξεταζομένου θέματος παρέχει ὁ Πλάτων καὶ ἐν τῷ «Ἀλκιβιάδῃ», ἐν τῷ ὁμοίῳ τοῦ λόγου ὄντος περὶ τοῦ ἂν τὸ δίκαιον εἶναι ἐνίοτε ἀσύμφορον ὁ Σωκράτης λέγει πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην

ὕποθεσις ποιούμενος οὐκ ἀρχὰς ἀλλὰ τῷ ὄντι ὑποθέσεις, οἷον ἐπιβάσεις τε καὶ ὁρμάς... >.

1. Περὶ τῆς «ὕποθεσεως» παρὰ Πλάτωνι πρβλ. καὶ Κω ν. Γ ε ω ρ γ ο ὕ λ η ν, Ἡ ἔννοια τῆς ἀναίρεσεως τῶν ὑποθέσεων παρὰ Πλάτωνι (ἐν περιοδ. «Πλάτωνι» Ζ', 1955, σ. 179-182). Πρβλ. Πλάτ. Ἐπιστ. Ζ 341a-b «...οὐδένας ταύτων (ὅσοι δηλαδὴ εἶναι δυσμαθεῖς καὶ ἀμνήμονες) μήποτε μάθωσιν ἀλήθειαν ἀρετῆς εἰς τὸ δυνατόν οὐδὲ κακίας. ἅμα γάρ αὐτὰ ἀνάγκη μανθάνειν καὶ τὸ ψεῦδος ἅμα καὶ ἀληθές τῆς ὕλης οὐσίας, μετὰ τριβῆς πείσης καὶ χρόνου πολλοῦ, ὅπερ ἐν ἀρχαῖς εἶπον· μόγις δὲ τριβόμενα πρὸς ἄλληλα αὐτῶν ἕκαστα, ὀνόματα καὶ λόγοι ὄψεις τε καὶ αἰσθήσεις, ἐν εὐμενέσιν ἐλέγχῳ ἐλεγχόμενα καὶ ἄνευ φθόνου ἐρωτήσεων καὶ ἀποκρίσεων χρωσμένων, ἐξέλαμψε φρόνησις περὶ ἕκαστον καὶ νοῦς, συντείνων ὅτι μάλιστα εἰς δόναμιν ἀνθρωπίνην». Πρβλ. καὶ Β41b-e.

« Ἴθι νῦν, ἐπειδὴ τοῦ αὐτοῦ φαίνεται πολλοὺς τε καὶ ἓνα πείθειν, ἐν ἔμοι ἐμμελέτησον καὶ ἐπιχείρησον ἐπιδειξαι ὡς τὸ δίκαιον ἐνίοτε οὐ συμφέρει. — Ὑβριστὴς εἰ, ὦ Σώκρατες. — Νῦν γοῦν ὑπ' ὕβρεως μέλλω σε πείθειν τάναντία εἰς αὐτὸ ἐμὲ οὐκ ἐθέλεις » (114d). Ὁμοίως καὶ ἐν τῷ « Θεαιτήτῳ » ὁ Πλάτων εἰκονίζει τὸν Σωκράτη ἐνδεδυμένον, ὅπως ὁ πολεμιστὴς ἐνδύεται τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ, τὸν δεινὸν ἔρωτα πρὸς τὴν περὶ τὴν διαλεκτικὴν « γυμνασίαν » καὶ ὡς « προσπαλαίοντα ἐν τοῖς λόγοις » πρὸς τὰ διαλεγόμενα μετ' αὐτοῦ πρόσωπα, τὰ ὅποια ἀπογυμνῶν ἀναγκάζει νὰ παρέχωσιν ἑαυτὰ πρὸς ἔλεγχον¹.

Τοιοῦτο προσέτι χαρακτηριστικὸν παρὰδειγμα τῆς « ὑποθέσεως » ὡς γυμνάσεως πρὸς λήψιν τῆς ἀληθείας καὶ διόρασιν τοῦ ἀληθοῦς προσφέρει εἰς ἡμᾶς ὁ Πλάτων μάλιστα ἐν τῷ « Παρμενίδῃ ». Ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ ὁ Πλάτων ἐμφανίζει τὸν γηραιὸν Παρμενίδην διαλεγόμενον πρὸς τὸν νέον Σωκράτη. Ὁ Παρμενίδης ἐπιδιώκει νὰ χειρωγώγησιν τὸν Σωκράτη πρὸς ἀσκήσιν τῆς διαλεκτικῆς, ἵνα καταστῇ οὗτος ἱκανὸς εἰς τὸ νὰ ἠρξῆται πρὸς τὰς ἰδέας τῶν ὄντων.

Κατὰ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Παρμενίδου ἐν τῷ φερωνύμῳ διαλόγῳ τοῦ Πλάτωνος, ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ μετέχη ὁ ἄνθρωπος τῆς « ἀκριβεστάτης ἐπιστήμης », τὴν ὅποιαν μόνον ὁ θεὸς δύναται νὰ κατέχη, ἐπειδὴ ἄρα ἐκ τούτου παριμένει ἄγνωστος εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ οὐσία αὐτοῦ τοῦ καλοῦ (« αὐτὸ τὸ καλὸν ὃ ἔστι » 134b) καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ, ὁμοίως δὲ καὶ πᾶντα τὰ ἄλλα, ὅσα ὡς ἰδέας ὑπαρχούσας θεωροῦμεν, εἶναι ἄγνωστα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ ταῦτα κατ' ἀνάγκην καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀπορίας ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἀκούει περὶ τούτων, καὶ διαφιλονικεῖ περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἀληθείας αὐτῶν. Ἴδὲν δὲ ὄντως ὑπάρχωσι ταῦτα, παριμένονσι πάντως ἄγνωστα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Εἶναι δὲ ἴδιον ἀνθρώπου εὐφυοῦς τὸ νὰ δυνήθῃ νὰ μάθῃ, ἀκούων οὗτος παρ' ἄλλων, ὅτι ὑπάρχει πράγματι « γένος τι ἐκί-

1. Θεαιτ. 169bc «...σὺ δὲ κατ' Ἄνταϊόν τί μοι μᾶλλον δοκεῖς τὸ δρᾶμα δρᾶν' τὸν γὰρ προσελθόντα οὐκ ἀνίης πρὶν (ἂν) ἀναγκάσῃς ἀποδίσσας ἐν τοῖς λόγοις προσπαλαίσαι. — Ἀριστὰ γε, ὦ θεᾶδαρε, τὴν νόσον μου ἀσκήσιας' ἰσχυρικώτερος μέντοι ἐγὼ ἐκείνων. μυρῖοι γὰρ ἤδη μοι Ἰρακλέες τε καὶ Θησέες ἐντυχόντες καρτεροὶ πρὸς τὸ λέγειν μίλ' εὐ ζυγυκώφισαι, ἀλλ' ἐγὼ οὐδέν τι μᾶλλον ἀφίσταμαι' αὐτοὶ τις ἔρωσ δεινὸς ἐνδεδύκε τῆς περὶ ταῦτα γυμνασίας... — Οὐδὲν ἔτι ἀντιλέγω, ἀλλ' ἄγε ὕπη θέλεις' πάντως τὴν περὶ ταῦτα εἰμασμένην, ἣν (ἂν) ἐπικλώσῃς, δεῖ ἀνατλήναι ἐλεγχόμενον, οὐ μέντοι περαιτέρω γε ὦν προτίθεσαι οἷός τ' ἔσομαι κερμασεῖν ἑμαυτόν σοι », Περσλ. καὶ 162b.

στον και οὐσία αὐτὴ καθ' αὐτήν», περισσότερον ὅμως ἄξιος θαυμασμοῦ εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ εὖρη μόνος πάντα ταῦτα και θὰ καταστῆ δυνατὸς νὰ διδάξῃ αὐτὰ και τοὺς ἄλλους, ἀφοῦ πρότερον διευκρινήσῃ αὐτὰ ἱκανῶς (135ab). (Προβλ. και Ἑσ. Ἔργ. και Ἡμ. 293-297).

Ἄλλὰ ἐάν τις λέγῃ ὁ Παρμενίδης πρὸς τὸν Σωκράτη, ἀποβλέπων πρὸς πάντα ταῦτα δὲν ἀναγνωρίζῃ τὴν ὑπαρξιν τῶν «εἰδῶν τῶν ὄντων», οὐδὲ θὰ δυνήθῃ νὰ θρίσῃ τὴν ἰδέαν ἐνὸς ἐκάστου, οὔτε θὰ ἔχη ποῦ νὰ στρέψῃ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, ἐπειδὴ δὲν ἀναγνωρίζει, ὅτι ἡ ἰδέα ἐκάστου τῶν ὄντων εἶναι πάντοτε ἡ αὐτή, οὔτω δὲ θὰ καταστρέψῃ ἐξ ὀλοκλήρου τὴν δύναμιν τῆς διαλεκτικῆς (135bc).

Τί λοιπὸν θὰ πράξῃ, ἐρωτᾷ ὁ Παρμενίδης τὸν Σωκράτη, ὡς πρὸς τὴν φιλοσοφίαν; ποῦ θὰ στραφῆς, ἀφοῦ ταῦτα ἀγνοοῦνται; Δὲν εἶναι δυνατόν, λέγει ὁ Παρμενίδης, πρὶν γυμνασθῆς, νὰ ἀναλάβῃς ὅπως καθορίσῃς τί εἶναι καλὸν και δίκαιον και ἀγαθὸν και μίαν ἐκάστην τῶν ἄλλων ἰδεῶν. Ἀπαραίτητος ἄρα προϋπόθεσις τούτου εἶναι ἡ «γυμνασία»¹, διότι ἄνευ αὐτῆς ἡ ὁρμὴ τοῦ Σωκράτους εἰς τοὺς λόγους εἶναι μὲν καλὴ και θεία, ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ αὐτὴ μόνη εἰς τὴν λήψιν τῆς ἀληθείας.

Εἶναι οὕτως ἀνάγκη κατὰ τὸν Παρμενίδην νὰ γυμνάσῃ ὁ Σωκράτης ἑαυτὸν διὰ τῆς μεθόδου ἐκείνης, ἡ ὁποία φαίνεται εἰς τοὺς πολλοὺς ὡς ἀχρηστος και θεωρεῖται ἄνευ ἀξίας τινὸς και ὀνομάζεται ὑπ' αὐτῶν «ἀδολεσχία»², δηλαδὴ διὰ τῆς μεθόδου τῆς διαλεκτικῆς (135cd). Ποῖος ὅμως εἶναι ὁ τρόπος τῆς «γυμνασίας», τὸν ὁποῖον πρέπει κατὰ τὸν Παρμενίδην νὰ ἐκμάθῃ ὁ Σωκράτης; Εἶναι ἐκεῖνος, λέγει ὁ Παρ-

1. Ἡ διὰ τῶν μικρῶν και τῶν συνήθων ἀσκήσις και προπαρασκευὴ πρὸς τὰ μεγάλα εἶναι ὁ χαρακτηριστικὸς τρόπος τοῦ Σωκράτους, διὰ τοῦ ὁποῖου προάγει τὰ διαλεγόμενα μετ' αὐτοῦ πρόσωπα εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν μεγάλων προβλημάτων· προβλ. Μέν. 75a «Τί ἐστὶν ἐπὶ τῷ στρογγύλῳ και εὐθεῖ και ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἂ δὴ σχήματα καλεῖς ταῦτόν ἐπὶ πᾶσιν; πειρῶ εἰπεῖν, ἵνα και γένηται σοι μελέτη πρὸς τὴν περὶ τῆς ἀρετῆς ἀπόκρισιν». Προβλ. και Σοφ. 218cd κέξ.

2. Τὴν αὐτὴν ὀνομασίαν τῆς «ἀδολεσχίας» ἀπονέμει ὁ Πλάτων εἰς τὴν διαλεκτικὴν και ἐν τῷ «Φαίδρω» (269e-270a), ἐν «Κρατύλῳ» (401b), ἐν «Πολιτικῷ» (299b) κ.ά.

Ὁ Schleiermacher (Platons Werke I 1, σ. 394) ἔγραψεν, ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς αὗτος τῆς διαλεκτικῆς ὡς ἀδολεσχίας ἀφείλεται εἰς τὴν ρητορικὴν, ἡ ὁποία προσένευε τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἰς τὴν φιλοσοφίαν ὡς ψόγον. Ὁ Πλάτων ὅμως λέγει σαφῶς, ὅτι ἡ ὀνομασία αὕτη ἀνήκει εἰς τοὺς πολλοὺς, τὸ μέγα δηλαδὴ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι προσέβλεπον εἰς τὴν διαλεκτικὴν ὡς εἰς ἀχρηστὸν τι πρᾶγμα (Παρμ. 135d).

μενίδης, τὸν ὁποῖον ἤκουσεν ὁ Σωκράτης παρὰ τοῦ Ζήνωνος διαλεγόμενον περὶ τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν πολλῶν. Ἀλλὰ εἶναι ἀναγκαῖον πρὸς τοῦτοις, προσθέτει ὁ Παρμενίδης, νὰ πράξῃς καὶ τοῦτο, οὐχὶ μόνον ὑποθέτων ἕκαστον, εἶναι πράγματι τοῦτο ὑπάρχει, νὰ ἐξετιάζῃς μόνον τὰ ἐπακόλουθα ἐκ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ἀλλὰ θέτων καὶ τὸ ἀντίθετον τούτου, εἴαν δηλαδὴ τὸ αὐτὸ τοῦτο δὲν ὑπάρχει, νὰ ἐπισκοπῆς ἔπειτα καὶ τὰ ἐκ τῆς ὑποθέσεως ταύτης προκύπτοντα. Οὕτω πράττων, λέγει ὁ Παρμενίδης πρὸς τὸν Σωκράτη, *θα γυμνασθῆς περισσότερον* (Παρμ. 135c-136a «*χαρὴ δὲ καὶ τοῦδε ἔτι πρὸς τούτῳ ποιεῖν, μὴ μόνον εἰ ἴσθιν ἕκαστον ὑποτιθέμενον σκοπεῖν τὰ συμβαίνοντα ἐκ τῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ καὶ εἰ μὴ ἔστι τὸ αὐτὸ τοῦτο ὑποτιθεσθῆαι, εἰ βούλει μᾶλλον γυμνασθῆναι*»). Παρέχει δὲ ὁ Παρμενίδης ὡς τοιοῦτον παρδείγμα τὴν ὑπόθεσιν, τὴν ὁποῖαν ὑπέβαλεν ὁ Ζήνων, ἂν δηλαδὴ ὑπάρχωσι πολλὰ, τί εἶναι ἀνάγκη νὰ συμβῆ εἰς ταῦτα τὰ πολλὰ καὶ ὡς πρὸς ἑαυτὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ ἓν, καὶ τί *θα* συμβῆ εἰς τὸ ἓν καὶ ὡς πρὸς ἑαυτὸ καὶ ὡς πρὸς τὰ πολλὰ καὶ τὰνάπαυιν εἶναι ἀνάγκη νὰ τεθῆ ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὴν πρώτην ὑπόθεσιν, ἂν δηλαδὴ τὰ πολλὰ δὲν ὑπάρχωσι τῷ ὄντι, τί δέον νὰ ἐπακολουθήσῃ εἰς τὸ ἓν καὶ εἰς τὰ πολλὰ καὶ ὡς πρὸς αὐτὰ καὶ ἑαυτὰ καὶ ὡς πρὸς τὰς πρὸς ἀλλήλα σχέσεις αὐτῶν. Τὸν τοιοῦτον τρόπον ἐξετιάσεως καὶ ἐλέγχου ἐπεκτείνει ὁ Παρμενίδης καὶ εἰς τὴν ὁμοιότητα καὶ τὸ ἀντίθετον αὐτῆς, τὴν ἀνομοιότητα, καὶ εἰς τὴν κίνησιν καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὸ εἶναι καὶ εἰς τὰ ἀντίθετα αὐτῶν, δηλαδὴ τὴν στάσιν, τὴν φθορὰν καὶ εἰς τὸ μὴ εἶναι. Καθόλου δὲ ἐν ἐνὶ λόγῳ περὶ οὐσιωδέποτε τινος τεθῆ ἡ ὑπόθεσις «*ὡς ὄντως καὶ ὡς οὐκ ὄντως καὶ ὁτιοῦν ἄλλο κίβδος πίσζοντος*» πρέπει νὰ ἐξετιάζωνται τὰ συμβαίνοντα καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ καὶ ἑαυτὸ καὶ ὡς πρὸς ἓν ἕκαστον τῶν ἄλλων καὶ ὡς πρὸς τὰ πλείονα, ὁμοίως δὲ καὶ ὡς πρὸς σήμερινα. Ἐξετιάζων προσέτι καὶ τὰ ἄλλα πάντα κατὰ τὸν τρόπον τούτον, λέγει ὁ Παρμενίδης πρὸς τὸν Σωκράτη, θέτων δηλαδὴ ἐκείνο τὸ ὁποῖον ὑπέθεσες ὡς ὑπάρχον, τὸ αὐτὸ δὲ ἀντιθέτων καὶ ὡς μὴ ὑπάρχον, καὶ ἐπισκοπῶν τὰ ἐκ τῶν ὑποθέσεων τούτων συμβαίνοντα, *θα λήβῃς τελείαν γύμνασιν καὶ θα διδῇς τὴν ἀλήθειαν* (Παρμ. 136c «*καὶ τὰλλα αὐτὸ πρὸς αὐτὰ τε καὶ πρὸς ἄλλο ὅ,τι ἂν προμαρῆ ἀεί, εἴντε ὡς ὄν ὑποθῆ ὁ ὑπετίθετο, ἄντε ὡς μὴ ὄν, εἰ μέλλεις τελέως γυμνασιόμενος κυρίως διάφρασθαι τὸ ἀληθές*»).

Ἡ τοιαύτη ἐπισκόπησις καὶ ὁ τοιοῦτος ἐλέγχος τῶν πραγμάτων ὁ γινόμενος ὑπὸ τοῦ Παρμενίδου ἐν τῷ φερωνύμῳ Πλάτωνικῳ διαλόγῳ ὑπὸ θετικὴν καὶ ἀντιθετικὴν ὄψιν πρὸς διάρρισιν τοῦ ἀληθοῦς εἶναι κυρίως τοῦ Πλάτωνος αὐτοῦ. Ὁ Πλάτων παρέχει τῇ ἀληθείᾳ ἐν τῷ

«Παρμενίδη» χαρακτηριστικῶς ὡς ἐν σχεδιογραφίᾳ, καθ' ἃ ἀνωτέρω ἐλέχθησαν, τὸν τρόπον τῆς «γυμνασίας», καθ' ὃν ἀποβλέπει εἰς τὰ ποικίλα προβλήματα, τὰ ἐν τοῖς διαλόγοις αὐτοῦ ἐξεταζόμενα, ἐπισκοπῶν καὶ ἐλέγχων αὐτὰ παντοιοτρόπως, ἵνα ἐπιτύχη τῆς ἀληθείας¹. Ἡ ἐν τῷ «Παρμενίδῃ» δὲ παρεχομένη ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος μέθοδος αὕτη, ἡ ἀποβλέπουσα εἰς τὴν πολυμερῆ καὶ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἐξετάσιν τῶν πραγμάτων, ὑπάρχει ὁμοία καὶ ἐν τῷ «Φαίδρῳ», ἐνθα ὁ Πλάτων λέγει τὰ ἐξῆς: «Τὸ τοίνυν περὶ φύσεως σκοπεῖ, τί ποτε λέγει Ἴπποκράτης τε καὶ ὁ ἀληθὴς λόγος. ἄφ' οὐχ ὧδε δεῖ διανοεῖσθαι περὶ ὄτουσῶν φύσεως; πρῶτον μὲν, ἀπλοῦν ἢ πολυειδές ἐστιν οὐ πέρι βουλησόμεθα εἶναι αὐτοὶ τεχνικοὶ καὶ ἄλλον δυνατοὶ ποιεῖν, ἔπειτα δέ, ἂν μὲν ἀπλοῦν ἢ σκοπεῖν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, τίνα πρὸς τί πέφυκεν εἰς τὸ δρᾶν ἔχον ἢ τίνα εἰς τὸ παθεῖν ὑπὸ τοῦ, ἐὰν δὲ πλείω εἶδη ἔχη, ταῦτα ἀριθμησάμενον, ὅπερ ἐφ' ἑνός, τοῦτ' ἰδεῖν ἐφ' ἑκάστου, τῷ τί ποιεῖν αὐτὸ πέφυκεν ἢ τῷ τί παθεῖν ὑπὸ τοῦ;» (270cd, πρβλ. καὶ 271ab καὶ 274ab).

Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἀποβλέπων ὁ Πλάτων εἰς τὰ ὑποτιθέμενα προβλήματα, ἀφ' ἑνός μὲν δηλαδὴ θέτων τι ὡς ὑπάρχον καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀντιθέτων πρὸς αὐτὸ τὸ ἐναντίον, ἐπισκοπῶν δὲ καὶ ἀνιχνεύων² τί θὰ ἐπακολουθήσῃ ἐκ τούτων κατὰ τὸν πολυμερῆ καὶ διὰ πάντων ἔλεγχον αὐτῶν³, ὑπερβάλλει τέλος ἀμφοτέρως τὰς ὑποθέσεις — τὴν πρώτην ὡς

1. Παρμ. 136e «ἀγνοοῦσιν γὰρ οἱ πολλοὶ ὅτι ἄνευ ταύτης τῆς διὰ πάντων διεξόδου τε καὶ πλάνης ἀδύνατον ἐντυχόντα τῷ ἀληθεῖ νοθῶν σχεῖν».

2. Παρμ. 128bc «καίτοι ὥσπερ γε αἱ Λάκαιναι σκύλακες εὐ μεταθεῖς τε καὶ ἰχνεύεις τὰ λεχθέντα». — Τὴν παρομοίωσιν ταύτην τοῦ «ἰχνεύειν» καὶ «μεταθεῖν» τὰ πράγματα ὅπως κύνες Λακωνικαὶ λαμβάνει ὁ Πλάτων παρὰ τοῦ Σοφοκλέους (Λί, β - 8) «...πάσαι κυνηγετοῦντα καὶ μετρούμενον | ἴχνη τὰ κείνου νεοχάραχθ', ὅπως ἰδῆς | εἴτ' ἔνδον εἴτ' οὐκ ἔνδον. εὐ δέ σ' ἐκφέρει | κύνος Λακαίνης ὡς τις εὐρινος βίσις».

3. Ἡ «γυμνασία» παρὰ τῷ Πλάτῳ συμπέπτουσα πρὸς τὸν «πόνον» εἶναι ὡς τις προβαθμῆς τοῦ μανθάνειν καὶ ἀναγκαῖα προπαρασκευὴ πρὸς πρόσκτησιν τῆς ἀρετῆς. Ἀντιστοιχεῖ δὲ κατὰ τινα τρόπον ἢ συζυγία αὕτη τοῦ γυμνάζεσθαι - μανθάνειν πρὸς τὴν συνωρίδα τοῦ πάθος - μάθος, ἡ ὁποία διὰ τοῦ πόνου παρέχει ὡς ἀμοιβὴν τὸ σωφρονεῖν. Πρβλ. Λίσχ. Ἄγ. 174 κέξ. «Ζῆνα δὲ τις... τεύξεται φρονεῖν τὸ πᾶν τὸν φρονεῖν βροτοὺς ὀδύσαντα, τὸν πάθει μάθος θέντα κυρίως ἔχειν. σταΐζει δ' ἀνθ' ἕπνου πρὸ καρδίας μνησιπέμων πόνος καὶ παρ' ἄκοντας ἦλθε σωφρονεῖν». Πρβλ. καὶ 249 - 250 «Δίκα δὲ τοῖς μὲν παθεῖσι μαθεῖν ἐπιτρέπει». Πρβλ. καὶ Πλάτ. Συμπ. 222b «...ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἡμετέρων παθημάτων γνόντα εὐλαβηθῆναι, καὶ μὴ κατὰ τὴν παρομοίαν ὥσπερ νήπιον παθόντα γνῶναι».

⁴ Ὡσαύτως διὰ τῶν πόνων ἢ μάθησις παρασκευάζει κατὰ τὸν Δημόκριτον

θετικήν, τὴν δευτέραν ὡς ἀρνητικήν — καὶ ὑπερβιαινῶν αὐταῖς ἀπελευθεροῦ οὕτω τὰ πράγματα ὑπὸ τῆς ἀρχαῆς αὐτῶν ἀρετηρίας καὶ ἀνηφοῦ εἰς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν, ἐνθα θεῖται αὐτὰ γυμνὴ ἢ ψυχὴ ἀπηλλαγμένα καὶ ἐλεύθερα τῶν ἐξ ἀρχῆς τιθεμένων προὑποθέσεων, ὁ δὲ λόγος, ὁ καθαρὸς νοῦς, αἰσθεται τότε διὰ τῆς διαλεκτικῆς δυνάμεως (« τῆ τοῦ διαλέγεσθαι δυνάμει ») τοῦ νοητοῦ, μηδὲν παντελῶς αἰσθητὸν μεταχειριζόμενος, ἀλλὰ μόνον τὰς ἰδέας αὐταῖς, καὶ δι' αὐτῶν ἀποβλέπων εἰς αὐταῖς καταλήγει εἰς τὰς ἰδέας (« αἰσθητῶ πανταίπασιν οὐδενὶ προσχωμένος (ὁ λόγος), ἀλλ' εἶδεν αὐταῖς δι' αὐτῶν εἰς αὐτὰ, καὶ τελευτᾷ εἰς εἶδη » Πολ. Β' 116).

Τοῦτο αὐτὸ συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὸ πρόσβλημα τοῦ ἔρωτος ἐν τῷ « Φαίδρω ». (Ὁ λόγος τοῦ Λυσίου ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ εἶναι τῷ ὄντι ἡ πρώτη « ἐπίβουσις », κατὰ τὴν Πλατωνικὴν λέξιν, ἡ πρώτη τουτέστι βίαισις, ἐκ τῆς ὁποίας « ὀρμᾶται » ὁ Πλάτων (τὴν λέξιν « ὀρμᾶται » μεταχειρίζομαι ἐνταῦθα κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ὁ Πλάτων

τὰ κατὰ πράγματα, τὰ δὲ αἰσθητὰ ἔρχονται αὐτόματα ἄνευ πόνων (« τὰ μὲν κατὰ χρήματα τοῖς πόνους ἢ μάθῃσις ἐξεργάζεται, τὰ δ' αἰσθητὰ ἄνευ πόνων αὐτόματα καρποῦται » Δημοκρ. Β 182, Diels II° 182, 5). Ἀπαραίτητος εἶναι ἐπίσης ὁ πόνος εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς· κερβ. Ἰσο. Ἐργ. καὶ Ἰερ. 289 « τῆς ἀρετῆς προαίρουθε θεοὶ ἰδρῶτα ἔθῃσαν ».

Περὶ τοῦ « μάθος - μάθος » κερβ. H. Dörrie, Leid und Erfahrung, Die Wort- und Sinn-Verbindung καθῆν - μαθεῖν im griechischen Denken (Akademie der Wissenschaften und der Literatur, Abhandlungen der Geistes- und Sozialwissenschaftlichen Klasse, Jahrgang 1956, Nr. 5, Verlag der Akademie der Wissenschaften und der Literatur in Mainz, σ. 311 κξ.).

Τὴν αὐτὴν σημασίαν πρὸς τὴν καθὰ Πλάτωνι « γυμνασίαν » ὡς προπαρασκευὴν τῆς μαθήσεως ἔχουσι καὶ τὰ παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ ἐν « Προμηθεὶ δεσμώτῃ » (585 κξ.) λεγόμενα κατὰ τὸν διάλογον τῆς Ἰούς πρὸς τὸν Προμηθεῖα « αἶδην με πολὺπλανοὶ κλίνας γεγυμνάκασιν, οὐδ' ἔχω μαθεῖν ὄση πημονὴς ἀλλῶ... — Πῶς δ' οὐ κλύω τῆς αἰστροδινῆται κόρης, ..., ἦ... καὶ νῦν τοὺς ὑπερμήκεις δρόμους Ἦρα στεγνῶς πρὸς βίαν γυμνάζεται ; ». Τὸ γεγυμνάκασιν ἐν τῇ φράσει « αἶδην με πολὺπλανοὶ κλίνας γεγυμνάκασιν », ὡς καὶ τὸ γυμνάζεται ἐν τῷ στίχῳ « τοὺς ὑπερμήκεις δρόμους... πρὸς βίαν γυμνάζεται » δὲν πρέπει νὰ νοηθῶσι κατὰ τὴν φαινομενικὴν ἔννοιαν τοῦ κατατρέχειν « κατατρέχεσθαι (τοῦ κοινῶς λεγομένου βιασινίσειν - βιασινίεσθαι), ἀλλὰ ὡς ἡ ἀσκησις, ὡς ὁ μόχθος καὶ ὁ πόνος τοῦ διδάσκειν - διδάσκεισθαι, καθὼς φαίνεται ἐκ τοῦ ἑπομένου μαθεῖν. Καίτοι δηλαδὴ, θέλει νὰ εἴπῃ ἢ Ἰῶ, πολλὰ με ἐδίδαξαν αἱ πολλαὶ περιπλανήσεις, ὅμως δὲν δύναμαι εἰσεῖν νὰ μάθω, κοῖνον τέλος θὰ ἔχωσι τὰ « βίασινά » μου. Τὸ μέγα τουτέστι « βίασινον » τῆς Ἰούς δὲν εἶναι αἱ ἀτελεῦται περιπλανήσεις, ἀλλὰ τὸ μαθεῖν.

ἀποδίδει εἰς τὴν λέξιν « ὄρμας » ἐν τῇ « Πολιτείᾳ » 511b, ἵνα προσδιορίσῃ κοινῇ μετὰ τῆς λέξεως « ἐπιβάσεις » τὸν χαρακτήρα καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς « ὑπόθεσεως ») πρὸς ἐξέτασιν τῆς οὐσίας τοῦ ἔρωτος καὶ ἀποκάλυψιν τῆς ἐν ταύτῃ ἀληθείας καὶ τοῦ ψεύδους αὐτῆς.

Ἡ « ὑπόθεσις » τοῦ λόγου τοῦ Λυσίου εἶναι : Τὸ *χαρίζεσθαι εἰς τὸν μὴ ἐραστήν*¹. Διὰ παντὸς δὲ τοῦ λόγου τούτου ἐπιδιώκεται νὰ ἀποδειχθῇ, μᾶλλον δὲ καὶ καταστῇ φανερὸν εἰς τὸν ἐρώμενον, ὅτι εἶναι προτιμότερον καὶ ὠφελιμώτερον εἰς αὐτὸν νὰ χαρίζηται εἰς τὸν μὴ ἐραστήν ἢ τὸν ἐραστήν. Ἀλλὰ ὁ Πλάτων ἐν τῇ « Συμπόσῳ » διὰ τοῦ λόγου τοῦ Πausανίου, τοῦ δευτέρου κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἐν τῇ διαλόγῳ τούτῳ ἀπαγγελλομένων ἕξ περὶ τοῦ ἔρωτος λόγων, εἶχεν ἤδη θέσει τὴν ἀντίθετον πρὸς τὴν ἐν τῇ λόγῳ τοῦ Λυσίου ἐν « Φαίδρῳ » ὑπόθεσιν, ἥτοι τὸ *χαρίζεσθαι εἰς τὸν ἐραστήν*. Ἀπας δὲ ὁ λόγος τοῦ Πausανίου ἐν τῇ « Συμπόσῳ » ἔχει ὡς κύριον σκοπὸν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐν τῇ « Φαίδρῳ » λόγον τοῦ Λυσίου, ὅπως ἀποδείξῃ, ὅτι εἶναι ἀγαθὸν καὶ ὠφελίμον εἰς τὸν ἐρώμενον τὸ *χαρίζεσθαι εἰς τὸν ἐραστήν*, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν βεβαίως, ὅτι τοῦτο θὰ διαπραττῆται κατὰ τὸν δέοντα τρόπον καὶ καλῶς.

Ὡς βασικὴν δηλαδὴ ἀρχὴν τοῦ λόγου αὐτοῦ ὁ Πausανίας λαμβάνει τὸ ὅτι ἡ ἀξία ἐκάστης πράξεως ἢ ἡ ἀπαξία αὐτῆς δὲν ἐξαρτᾶται ἐξ ἑαυτῆς, θεωρουμένης αὐτῆς καθ' αὐτήν, ἀλλὰ ἐκ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον διεξάγεται ἡ πράξις. Οὕτως ἐὰν αὕτη ἐκτελεῖται καλῶς, καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς ἀποβαῖνον θὰ εἶναι καλὸν καὶ ὠφελίμον, τοῦναντίον ὅμως ἢ πράξις θὰ εἶναι αἰσχροῦ, ἐὰν μὴ ἐκτελεῖται καλῶς καὶ ὀρθῶς. Κατὰ ταῦτα καὶ τὸ ἐρᾶν καὶ ὁ ἔρως δὲν εἶναι κατὰ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, οὐδὲ ἀξια νὰ ἐγκωμιάζωνται καὶ ἐπαινῶνται, ἀλλὰ μόνον ὅταν διαπραττῶνται καλῶς².

1. Ἐκ τῶν προτέρων ὁ Φαίδρος ἐν ἀρχῇ τοῦ διαλόγου μετὰ τοῦ Σωκράτους καθόρισε τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Λυσιακοῦ λόγου διὰ τῶν ἑξῆς : « γέγραφε γάρ δὴ ὁ Λυσίας πειρώμενόν τινα τῶν καλῶν, οὐχ ὑπ' ἐραστοῦ δέ, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ κεκόμψεται· λέγει γάρ ὡς χαριστεῖον μὴ ἐρῶντι μᾶλλον ἢ ἐρῶντι » (Φαίδρ., 227c).

2. Πλάτ. Συμπ. 180e - 181a « πᾶσα γὰρ πράξις ἢδ' ἔχει αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς κρατιομένη οὔτε καλὴ οὔτε αἰσχροῦ, ὅλον ὃ νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν, ἢ αἰεὶν ἢ ἰδεῖν ἢ διαλέγεσθαι, οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ καλὸν οὐδέν, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν πραχθῇ, τοιοῦτον ἀπέβη· καλῶς μὲν γὰρ κρατιόμενον καὶ ὀρθῶς καλὸν γίγνεται, μὴ ὀρθῶς δὲ αἰσχροῦν. οὕτω δὴ καὶ τὸ ἐρᾶν καὶ ὁ ἔρως οὐ πᾶς ἐστὶ καλὸς οὐδὲ ἀξιος ἐγκωμιάζεσθαι, ἀλλὰ ὁ καλῶς προτροπῶν ἐρᾶν ». Πρβλ. καὶ 183d « τὸ δὲ (δηλ. τὸ χαρίζεσθαι ἐραστῇ), οἶμαι, ἢδ' ἔχει· οὐχ ἀπλοῦν ἐστίν, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἐλέχθη (ἐν 180e - 181a) οὔτε καλὸν εἶναι αὐτὸ

ὄντω δὲ καὶ τὸ χαρίζεσθαι εἰς τὸν ἐρωστὴν δὲν εἶναι πάντοτε καλόν, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν τοῦτο διαπραττεται, ψέγεται ὅμως πολλὰκις αὐτὸ ὡς αἰσχροῦν διὰ τὴν ἀκαιρίαν καὶ ἀδικίαν τῶν « πανδήμων ἐρωστῶν ». Ἄλλῃ εἰς μίαν μόνην περίπτωσιν τὸ νὰ χαρίζηται ὁ ἐρώμενος εἰς τὸν ἐρωστὴν εἶναι καλόν, εἰς ἐκείνην κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἐρωστὴς καὶ ὁ ἐρώμενος θὰ ἀποβλέπωσιν ἀμοιβαίως εἰς τὸ καλὸν ἀλλήλων καὶ τὸ συμφέρον ἑαυτῶν, ὁ μὲν ἐρωστὴς παρέχων πᾶσαν δικαίαν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν ἐρώμενον, ὁ ὁποῖος χαρίζεται εἰς αὐτόν, οὗτος δὲ πάλιν δι' ὅσα καλὰ κίσχει ὑπὸ τοῦ ἐρωστοῦ, ἐπειδὴ ἀποβιβάνει σοφὸς καὶ ἀγαθός, ἀποδίδων τὰς ἀρειολομένας ἀμοιβάς. Κατὰ τὴν μοναδικὴν ταύτην περίπτωσιν, λέγει ὁ Πλωταίνιος ἐν τῷ « Συμποσίῳ », κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἐρώμενον νὰ χαρίζηται εἰς τὸν ἐρωστὴν, θὰ ὑπάρξῃ σύμπτωσις δύο νόμων ἐπὶ τὸ αὐτό, τοῦ νόμου δηλαδὴ τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὴν παιδευμασίαν καὶ τοῦ ἑτέρου, τοῦ περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν νόμου· « δεῖ δὴ τὸ νόμον τοῦτω συμβαλεῖν εἰς ταῦτόν, τὸν τε περὶ τὴν παιδευμασίαν καὶ τὸν περὶ τὴν φιλοσοφίαν τε καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν, εἰ μέλλει συμβῆναι καλὸν γενέσθαι τὸ ἐρωστῆ παιδικὰ χαρίζεσθαι. ὅτιαν γὰρ εἰς τὸ αὐτὸ ἐλπίσωσιν ἐρωστὴς τε καὶ παιδικὰ, νόμον ἔχων ἐκίτερος, ὁ μὲν χαρισαιμένοις παιδικοῖς ὑπηρετῶν ὅτιοῦν δικαίως ἂν ὑπηρετεῖν, ὁ δὲ τῷ ποιῶντι αὐτὸν σοφόν τε καὶ ἀγαθὸν δικαίως αὐ ὅτιοῦν ἂν ὑποσχεθῶν (ὑποσχεθῆναι), καὶ ὁ μὲν δυνά-

καθ' αὐτὸ οὔτε αἰσχροῦν, ἀλλὰ καλῶς μὲν πραττόμενον καλόν, αἰσχροῦς δὲ αἰσχροῦν ».

Τὰ λεγόμενα ἐνταῦθα ἐν τῷ « Συμποσίῳ » ὑπὸ τοῦ Πλωταίνιου περὶ κρίσεως πράξεως, ὡς καλῆς μὲν αἴτιας, εἴαν ἐκτελεῖται καλῶς, αἰσχροῦς δὲ, εἴαν αἰσχροῦς, ὑπάρχωσιν ὡς ἐκ προνομίας εἰς ὅσα θὰ εἴπῃ ὁ Πλάτων ἐν τῷ « Φαίδρῳ » περὶ τοῦ λέγειν καὶ γράφειν, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία, ὅπως καὶ πάσης ἄλλης πράξεως, ἔγκειται εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃν γίνονται ταῦτα. Πρωτ. Φαίδρ. 258d « Τοῦτο μὲν ἄρα πανεὶ δήλον, ὅτι οὐκ αἰσχροῦν αὐτὸ γὰρ τὸ γράφειν λόγους. — Τί γάρ; — Ἄλλ' ἐκεῖνο οἶμαι αἰσχροῦν ἤδη, τὸ μὴ καλῶς λέγειν τε καὶ γράφειν ἀλλ' αἰσχροῦς τε καὶ κακῶς ».

Ἀνεσχομένου δὲ ὁ Πλάτων οὐχὶ ἄνευ « πολλῆς πραγματείας » τὴν διαλεκτικὴν κλίμακα κατὰ τὴν πρὸς τὰ ἄνω πορείαν ἐκ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς θεοὺς ἐπιχειρεῖ νὰ συναναβιβάσῃ καὶ τὸ λέγειν καὶ πράττειν πρὸς ἀνθρώπους εἰς λέγειν καὶ πράττειν πᾶσαν πρᾶξιν κεχαρισμένως κατὰ τὸ δυνατόν εἰς τοὺς θεοὺς. Πρωτ. Φαίδρ. 273e « ταῦτα δὲ οὐ μὴ ποτε κτήσεται ἄνευ πολλῆς πραγματείας· ἦν οὐδ' ἕνεκα τοῦ λέγειν καὶ πράττειν πρὸς ἀνθρώπους δεῖ διατηρεῖσθαι τὸν σώφρονα, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ κεχαρισμένως μὲν λέγειν δύνασθαι, κεχαρισμένως δὲ πράττειν τὸ πᾶν εἰς δύναντα ». Πρωτ. καὶ 249cd « ἔχισταίμενος δὲ τῶν ἀνθρωπίνων σπουδαιωμάτων καὶ πρὸς τῷ θεῷ γινόμενος, ... ».

μενος εις φρόνησιν και την ἄλλην ἀρετήν συμβάλλεσθαι, ὁ δὲ δεόμενος εις παιδευσιν και την ἄλλην σοφίαν κτᾶσθαι, τότε δὴ τούτων συνιόντων εις ταύτων τῶν νόμων μοναχοῦ ἐνταῦθα συμπίπτει τὸ καλὸν εἶναι παιδικὰ ἔραστῇ χαρίσασθαι, ἄλλοθι δὲ οὐδαμοῦ»¹. Καθόλου δὲ κατὰ πάντα τὸν λόγον τοῦ Πausανίου ἐν τῷ «Συμπόσιῳ» ἐκφαίνεται ἀγωνιώδης ἢ προσπᾶθεια αὐτοῦ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι εἶναι καλὸν εις τὸν ἐρωμένον νὰ χαρίζεται εις τὸν ἔραστήν, ἐὰν τοῦτο διαπραττεται καλῶς², ὑποστηρίζει δὲ προσέτι ὁ Pausanias τὴν ὑπαρξιν δύο Ἐρωτῶν ἀντιστοίχως πρὸς τὰς δύο Ἀφροδίτας³.

1. Πλάτ. Συμπ. 184c-e.

2. Πλάτ. Συμπ. 184e-185a, 185b, 182a.

3. Ὁ Wilamowitz (Platon I, σ. 362) γράφει, ὅτι ὁ διττὸς ἔρωσ, τὸν ὁποῖον εἰσάγει ὁ Pausanias διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ, ὁ πάνδημος δηλαδὴ ἔρωσ και Ὁσφάνιος, δὲν ἐμφανίζεται πρῶτον παρὰ τῷ Πλάτωνι. Ὁ Εὐριπίδης ἔχει ἤδη εἶπει πολλάκις περὶ αὐτοῦ. Ἐν τῷ προλόγῳ τῆς «Σθενεβοίας», ἐπισημαίνει ὁ Wilamowitz ἐν τῇ ὑποσ. 2 τῆς αὐτῆς σελίδος, ἐγένετο λόγος ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου περὶ τοῦ διττοῦ ἔρωτος, ὡσαύτως και ἐν τινι ποιήματι, τὸ ὁποῖον παρελάβεν ὁ λυρικὸς ποιητὴς Κερκίδας ἐν μιμιάμφῳ αὐτοῦ πρὸς παραίνεσιν. Ἡ διττὴ ἐπίσης Ἀφροδίτη, ὡς πάνδημος και οὐρανία, συνεχίζει ὁ Wilamowitz, ἀπαντᾷ ἐν τῇ «Ἰριγενείᾳ τῇ ἐν Ἀθλίδι» 548 κέξ.

Ὁ Friedländer (Platon II, σ. 302, 1) ἀντιπροσέτι τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Wilamowitz λαχρρίζεται τούναντιον, ὅτι ὁ Εὐριπίδης δὲν ἀναφέρεται εις δύο ἔρωτας, ἀλλὰ εις ἓνα μόνον ἔρωτα, ἔχοντα «δίδυμα τόξα» ἢ «δισσὰ πνεύματα». Γράφει πρὸς τούτους ὁ Friedländer, ὅτι ὁ Εὐριπίδης δὲν ἀπέβλεψεν, ὅπως ὁ Πλάτων, εις τὴν οὐσίαν τοῦ ἔρωτος, ἀλλὰ εις τὰ ἐπακολουθήματα αὐτοῦ. Προτιμᾷ δὲ ὁ Friedländer γὰ ἀποβλέψῃ εις τὴν διττὴν ἔριν παρὰ τῷ Ἡσιόδῳ ὡς εις πρότυπον τῆς παρὰ τῷ Πλάτωνι διττῆς ὀνομασίας τῆς Ἀφροδίτης, παρεχούσης τὰς ἀντιθετικὰς μορφὰς τῆς οὐσίας αὐτῆς.

Ὁ Friedländer ἔχει ἐν νῷ προφανῶς τοὺς παρ' Ἡσιόδῳ («Ἐργ. και Ἡμέρ. II κέξ») στίχους, διὰ τῶν ὁποίων εἰκονίζεται ἡ Ἔρις ὡς ἔχουσα ἐπὶ τῆς γῆς δύο γένη, και ἡ μὲν εἶναι ἀξία ἐπαίνου, ἡ δὲ ἑτέρα πρέπει νὰ τύχῃ ψόγου και μομφῆς διὰ τὰς συμφορὰς, τῶν ὁποίων γίνεται παραίτιος εις τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ μὲν πρώτη εἶναι ἡ ἐγείρουσα τοὺς πολέμους και τὰς μάχας εις τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο και ὑπὸ οὐδενὸς τούτων φιλεῖται, τούναντιον δὲ ἡ δευτέρα εἶναι πρῶξενος πολλῶν ἀγαθῶν εις τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν ἀμίλλαν, τὴν ὁποίαν ἐγείρει εις αὐτοὺς πρὸς τὰ καλὰ ἔργα («ἢ τε και ἀπάλαμὸν περ ὁμῶς ἐπὶ ἔργον ἐγαιρεν... ἀγαθὴ δ' Ἔρις ἦδε βροτοῖσιν»).

Ἐροκρίνω τὴν παρὰ τῷ Wilamowitz προσέγγισιν τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὸν Εὐριπίδην ἢ πρὸς τὸν Ἡσιόδον, ὡς νομίζει ὁ Friedländer. Καὶ καλλὰ ἄλλα στοιχεῖα ἐκ τῶν Πλατωνικῶν διαλόγων και δὴ και τοῦ «Συμποσίου» ἀγούσι τὸν Πλάτωνα ἐγγὺς τοῦ Εὐριπίδου. Ἠρβλ. και Στ. υλ. Κερκέν, Ἡ ἐπὶ τὸν Πλάτωνα ἐπίδρασις τοῦ Εὐριπίδου (Φοίνισσαι - Κεῖται) (ἐν περιοδ. «Πλάτωνι» 9 (1953), σ. 120-125).